

คำขั้บงูลย: การปรับเปลี่ยนวรรณกรรมจากฉบับโบราณ
สู่หนังสือพกพาในสืบสองพันนา

อรพรรณ สุวรรณ*

กั้งวล คั้ชฌิมิ**

รับบทความ: 5 มีนาคม 2567

แก้ไขบทความ: 13 มิถุนายน 2567

ตอบรับ: 17 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ “การศึกษาวรรณกรรมไทยลั้เรื่องคำขั้บงูลย” อันเป็นปลายทางของการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมชาตกนอกนืบาตเดิมที่ชื่อ “นืยายล่ายงู” ในดืนแดนล้านนาซึ่งนืยมจารบบโบราณ เมื่ออืทธิพลของศาสนาพาตัวอักษร ภาษา และเรื่องราวไปยังชาวไทลั้ที่อาศัยในสืบสองพันนา ทำให้นืยายล่ายงูมืการปรับรูปแบบการประพันธ์เป็น “คำขั้บ” และบ้นทืกलगในกระดาชที่เรียกว่า “พั้หั่ว” มืการปรับเปลี่ยนอนุภาคบางส่วน รวมถึงลดและเพิมเติมเนื้อหาของนืยายล่ายงูฉบับโบราณมาเป็น “คำขั้บคำวูลยฉบับพั้หั่ว” โดยมีเนื้อเรื่องที่เข้าถึงวืถีวืชีวิตความเชือ่สั้งคมชาวไทลั้ในสืบสองพันนามากขึ้น แต่ยังคงการเขียนรูปแบบชาตกไว้เหมือนฉบับโบราณ จนกระทั่งการปฏิวัติวัฒนธรรมจีนเข้ามาควบคุมกลุ่มชาตดิพันธุ์ในสืบสองพันนา มืการ

* นักศึกษาปริญญามหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (อีเมล: SUWANNA_O@su.ac.th)

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (อีเมล: kangvol@gmail.com)

บังคับให้ใช้ตัวอักษรไทลื้อใหม่ หลังจากการปฏิวัติวัฒนธรรมสิ้นสุดลง ใน พ.ศ. 2522 มี ขบวนการรื้อฟื้นวรรณกรรมพื้นบ้าน จึงเกิดการตีพิมพ์วรรณคดีโบราณด้วยอักษรไทลื้อ แบบใหม่หลายเล่ม ซึ่ง “คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา” พ.ศ. 2529 เป็นส่วนหนึ่งใน วรรณกรรมพื้นบ้านดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า ตั้งแต่ “นิยายลายงูลายฉบับใบลาน” “คำ ขับคำวูลายฉบับพับหั่ว” จนมาถึง “คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา” แต่ละฉบับมีส่วนที่ ปรับเปลี่ยนอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้ 1) รูปแบบการประพันธ์ 2) เนื้อเรื่อง 3) ชื่อเรียกตัว ละคร 4) ความเชื่อและคำสอน ซึ่งแสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนตามความแตกต่างระหว่าง ยุคสมัย ความเชื่อ วัฒนธรรม และโลกทัศน์สังคม อันเป็นปัจจัยที่ทำให้จุดประสงค์ของผู้ แต่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ: คำขับงูลาย, นิยายลายงูลาย, วรรณกรรมไทลื้อ, ไทลื้อสิบสองพันนา, ชาตกนอก นิบาต

Kham Kub Ngu Lai: The Literary Transformation from Palm-Leaves to Pocket Books in Xishuangbanna

Orapan Suwanna^{*}

Kangvol Khatshima^{**}

Received: *March 5, 2024*

Revised: *June 13, 2024*

Accepted: *June 17, 2024*

Abstract

This article is part of the thesis entitled “A Study of a Tai Lue Literature: Kham Khab Ngu Lai” which is the transformation of Jātaka literature outside the original Nipāta named "Niyay Lai Ngu" in the Lanna region, in the form of inscriptions on palm leaves. When the religious influence brought about written characters, language and stories to the Tai Lue people living in Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture. This resulted in "Niyay Lai Ngu" being written in a "Kham Khub" form and recorded on a piece of paper known as a "folded head". The spread of foreign

^{*} Master's degree student of Epigraphy in Thai & Oriental Languages, Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University
(E-mail: SUWANNA_O@su.ac.th)

^{**} Lecturer, Department of Oriental Languages, Faculty of Archeology, Silpakorn University (E-mail: kangvol@gmail.com)

literature caused some particles to be changed, including the reduction and increase in the content of the palm leaf version from "Niyay Lai Ngu" to be the "Kham Khub Khao Ngu Lai Phub Hua" with a story that provides more insight into the way of life, beliefs, and social practices of the Tai Lue people in Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture whereas the Jāṭaka style is still written in the same style as the palm leaf version. When the Chinese Cultural Revolution took control over the ethnic groups in Xishuangbanna the people were forced to use the new Tai Lue characters until after the Cultural Revolution ended in 1979 when there was a movement to revive folk literature. Many volumes of ancient literature were published in the new Tai Lue script, of which "Kham Khab Ngu Lai Pocket Book Edition" in 1986 was part of the said folk literature. The results of the study found that from the "Palm leaf edition of the niyayl Lai Ngu" to the Phab Hua edition of "Kham Khab Khao Ngu Lai" to the "Kham Chan Ngu Lai pocket book version" there are clearly parts that have been changed in each edition as follows: 1) writing style 2) story 3) names of characters 4) beliefs and teachings which show the continuous adjustment period operating under the differences between eras, cultural beliefs and social worldview which are the factors that make the authors' intentions appear in different forms.

Keywords: Kham khub Ngu Lai, Niyai Lai Ngu, Tai Lue literature, Tai Lue in Xishuangbanna, Bahiraka Jataka

บทนำ

วรรณกรรมชาดกนอกนิบาตปรากฏแพร่หลายในดินแดนล้านนาเป็นจำนวนมาก มักบันทึกลงบนใบลาน อิทธิพลของวรรณกรรมชาดกนอกนิบาตหลายเรื่องส่งต่อไปยังพื้นที่บริเวณใกล้เคียงที่มีการนับถือพุทธศาสนา เช่น ลาว เชียงตุง สิบสองพันนา เป็นต้น หนึ่งในวรรณกรรมชาดกนอกนิบาตที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา ซึ่งพบความแพร่หลายไปยังพื้นที่ที่กล่าวมาคือเรื่อง “นิยายลายงู” อันเป็นเรื่องราวของชายทุกข์ยากที่ได้รับมอบหมายให้ไปช่วยธิดาเมืองวิเทหนครซึ่งถูกกักไป เจ้าเมืองวิเทหะให้ของวิเศษเพื่อต่อสู้กับยักษ์ ต่อมาตัวเอกถูกคนที่ไวใจทรยศและถูกฆ่าตาย หากแต่ได้ของวิเศษจากเมืองนางที่มีติดตัวซุกชีวิต จึงสามารถเดินทางกลับมายังเมืองและได้อภิเษกสมรสกับธิดาวิเทหะขึ้นครองเมืองสืบต่อไป

การบันทึกของชาวไทลื้อมีภูมิปัญญาการทำสมุดบันทึกที่เรียกว่า “พับหัว” โดยใช้เส้นเหล็กตอกหรือเจาะหัวกระดาษด้านบนให้เป็นรูเรียงกันแล้วนำเชือกร้อยมัดกระดาษทั้งหมดเข้าด้วยกัน (Helman-Ważny et al., 2021, pp. 144-145) ซึ่งวรรณกรรมมักถูกบันทึกลงในวัสดุที่เรียกว่า “พับหัว” แตกต่างจากใบลานที่นิยมในพื้นที่อื่น ๆ เมื่อนิยายลายงูแพร่เข้ามาสู่กลุ่มชาวไทลื้อสิบสองพันนา จึงปรับเปลี่ยนเป็น “คำขับคำวูงลายฉบับพับหัว” โดยชาวไทลื้อมีศิลปะการขั้บร้องที่เป็นเอกลักษณ์ เรียกว่า “คำขับ” เป็นรูปแบบการนำเสนอวรรณกรรมผสมดนตรี วิธีการเล่าเรื่องด้วยคำขั้บนั้นนิยมและแพร่หลายในวัฒนธรรมกลุ่มชาวไทลื้อ โดยมีปี่เป็นเครื่องดนตรีประกอบทำนองเดียว หรือบางครั้งอาจไม่มีเครื่องดนตรีประกอบการขั้บ (นิสาธร กองมงคล, 2549, น. 73) ข้างขั้บจะสมมติตนเองเป็นผู้เล่า มักใช้คำว่า “ฟังเถาะ” หมายถึง ฟังเถาะ หรือใช้คำว่า “เทอนี้” หมายถึง ครั้นนี้ ตามด้วยคำเรียกแทนผู้ฟังทั้งชายและหญิงที่มานั่งล้อมวง ในตอนเริ่มเรื่องจะแทรกข้อความลักษณะนี้ระหว่างที่ขั้บเล่าเรื่องเป็นระยะ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังสนใจและติดตามการขั้บไปจนสิ้นสุดการขั้บ (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2546, น. 9)

รูปแบบเนื้อหาหรือองค์ประกอบทางวรรณกรรมเรื่อง “นิยายลายงู” ได้ปรับเปลี่ยนอนุภาค ลดหรือเพิ่มเนื้อหาบางส่วน เพื่อสร้างความสนุกสนานแก่ผู้คนในพื้นที่

ถิ่น รวมถึงใช้เพื่อปลูกฝังจารีตค่านิยมของวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ โดยเฉพาะชาวไทลื้อในสิบสองพันนา กลุ่มคนไทนอกประเทศไทยที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ซึ่งได้รับอิทธิพลการด้านการใช้อักษรและภาษาจากดินแดนล้านนา

ต่อมาภายหลังสิ้นสุดการปฏิวัติวัฒนธรรม ได้มีการสร้าง “คำขั๊บลายงูฉบับหนังสือพกพา” โดยใช้เค้าเดิมจาก “คำขั๊บลายงูฉบับพับหัว” ของไทลื้อ ด้วยอิทธิพลเทคโนโลยีการพิมพ์ที่เข้ามาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในดินแดนสิบสองพันนา ซึ่งควบคุมโดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน “คำขั๊บลายงูฉบับหนังสือพกพา” จึงถูกปรับเปลี่ยนเนื้อหาภายใต้ขบวนการรื้อฟื้นวรรณกรรมพื้นถิ่นโบราณ ในบทความนี้ ผู้วิจัยจะจำแนกการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมทั้ง 3 ฉบับตามหัวข้อดังนี้ คือ 1) รูปแบบการประพันธ์ 2) เนื้อเรื่อง 3) ชื่อเรียกตัวละคร 4) ความเชื่อและคำสอน ซึ่งผลที่ได้จากการปรับเปลี่ยนทั้ง 4 หัวข้อนี้ สะท้อนให้เห็นจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่มีการคัดเลือกองค์ประกอบบางส่วนให้คงอยู่หรือปรับบางส่วนให้มีความแตกต่างออกไปจากเดิม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมชาดกนอกนิบาตตั้งแต่ “นิยายลายงูฉบับโบราณ” “คำขั๊บลายงูฉบับพับหัว” จนมาสู่ “คำขั๊บลายงูฉบับหนังสือพกพา”
2. ศึกษาจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่เลือกการคงอยู่และการปรับเปลี่ยนของวรรณกรรมเรื่อง “คำขั๊บลายงู” ในรูปแบบที่ต่างออกไป

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยเลือกฉบับที่จะนำมาวิเคราะห์เทียบกัน 3 ฉบับ อันได้แก่

1. ฉบับตั้งต้น “นิยายลายงูฉบับโบราณ” มักมีเนื้อหาจำนวนทั้งสิ้น 7 ผูก ฉบับเก่าสุดแต่งในพ.ศ. 2281 คือ นิยายลายงูฉบับวัดขันแก้ว ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จารด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยล้านนา ถูกเก็บสำเนาเป็นเอกสาร

ภาพถ่ายไมโครฟิล์มไว้ที่สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หมายเลข 84.133.01D. 019-024 มีจำนวน 6 ผูก 193 หน้าใบลาน นิยายลายงูฉบับนี้เอกสารไม่สมบูรณ์ขาดผูกที่ 6 ท้ายผูกกล่าวถึงผู้จาร คือ สามเณรพิมพ์สารเป็นผู้จารผูก 1 และผูก 2 ปัญญาเป็นผู้จารผูก 3 และผูก 7 น้อยคันธาเป็นผู้จารผูก 5 จารเมื่อจุลศักราช 1100 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2281 (ชปนะ ปิ่นเงิน, 2547, น. ๗)

ส่วน “นิยายลายงูฉบับวัดร่องวัวแดง” ตาบลัววัดร่องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จารด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยล้านนา มีทั้งหมด 7 ผูก 168 หน้าใบลาน ท้ายผูกกล่าวถึงผู้จาร คือ สามเณรอินทรสเป็นผู้จารผูก 1 และธำมัญญะเป็นผู้จารผูก 2 ถึงผูก 7 จารเมื่อจุลศักราช 1271 ตรงกับพ.ศ. 2452 เป็นสำเนาเอกสารภาพถ่ายไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หมายเลข 79. 023. 01D. 057-069 นิยายลายงู ฉบับวัดร่องวัวแดงของชปนะ ปิ่นเงิน (2547) เป็นการปริวรรตเปรียบเทียบเนื้อหาทั้งหมดรวมถึงคาถาบาลี ระหว่างฉบับวัดร่องวัวแดงที่มีความสมบูรณ์ครบ 7 ผูก กับฉบับวัดขันแก้วที่เก่าที่สุด ผลการเปรียบเทียบนิยายลายงู 2 ฉบับดังกล่าวพบว่ามีความตรงกันเป็นส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด ยกเว้นคำบางส่วนที่ใช้ต่างออกไป เกิดจากการคัดลอกที่คลาดเคลื่อน ผู้วิจัยจึงขอนำ นิยายลายงู ของชปนะ ปิ่นเงิน เป็น “ฉบับตั้งต้น” หรือ นิยายลายงูฉบับใบลาน” เนื่องจากมีความครบถ้วนสมบูรณ์

2. “คำขั้บคำวูลายงูฉบับพับหัว” เป็นฉบับที่มีความเชื่อมต่อระหว่างฉบับใบลานและหนังสือพกพา บันทึกด้วยตัวอักษรไทลื้อเก่า ภาษาไทลื้อ ลงในเอกสารพับหัว “คำขั้บคำวูลายงูฉบับพับหัว” เป็นสำเนาในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* เริ่มต้นเรื่องจากหน้า 4-189 โดย “คำขั้บคำวูลายงูฉบับพับหัว” ยังมีส่วนที่คงรูปแบบเดิมของการเล่าเรื่อง “แบบฉบับใบลาน” และบางส่วนที่ถูกปรับเปลี่ยนอนุภาคเพิ่มเติมแตกต่างออกไป เพื่อให้เข้าถึงผู้ฟังมากขึ้น

3. “คำขั้บงูลายงูฉบับหนังสือพกพา” ตีพิมพ์ด้วยอักษรไทลื้อใหม่ ภาษาไทลื้อจากสำนักพิมพ์แห่งชาตินูนาน (Yunnan Nationalities Publishing House) ค.ศ. 1986 จำนวน 113 หน้า มีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร หน้า 0.5

เซนติเมตร ด้านในของหนังสือคำขับงูลายมีจำนวนทั้งหมด 113 หน้า หน้าละ 20 บรรทัด (ยกเว้นหน้าที่ 1 มีเพียงแค่ 18 บรรทัด) มีภาพสี่ประกอบเนื้อเรื่องจำนวน 4 ภาพ หน้าที่เป็นรูปภาพจะไม่มีการระบุเลขหน้า แต่เป็นการแทรกคั่นลงไประหว่างเนื้อหา ภาพปกชื่อเรื่องและภาพแทรกทำโดย Liú nán (刘南) บรรณาธิการ คือ Yán sān lóng (岩三龙) พิมพ์ครั้งแรกเดือนตุลาคม ค.ศ. 1986 จำนวนการพิมพ์ 1-7,000 เล่ม ฉบับที่นำมาศึกษาเป็นฉบับที่ตีพิมพ์ครั้งที่ 1 ลำดับเล่มที่ 3,625 ราคา 0.47 หยวน “คำขับงูลายฉบับหนังสือ” ใช้เค้าเรื่องเดิมมาจาก “คำขับคำวูลายฉบับพับหัว” โดยผู้วิจัยนำ 3 ฉบับมาเปรียบเทียบกันเพื่อพิจารณาการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องตามเวลาและบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป

ผลการศึกษา

1. การปรับเปลี่ยนอย่างเห็นได้ชัดทั้ง 3 ฉบับ มี 4 ประเด็น ดังนี้ 1.1) รูปแบบการประพันธ์ 1.2) เนื้อเรื่อง 1.3) ชื่อเรียกตัวละคร 1.4) ความเชื่อและคำสอน โดยจะขออธิบายแยกแต่ละฉบับ และสรุปตารางทั้งหมดท้ายเนื้อหา

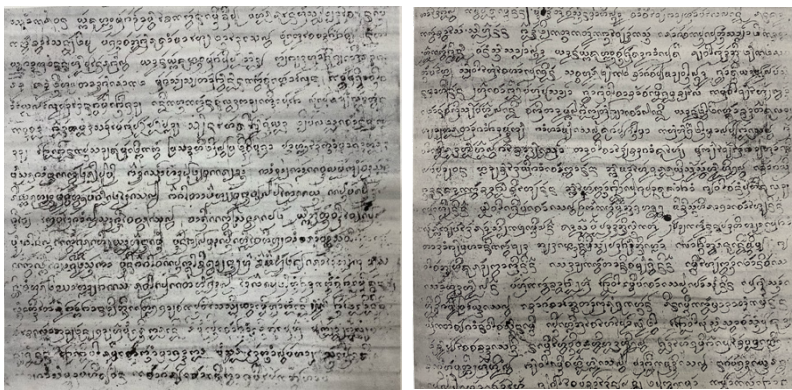
1.1) รูปแบบการประพันธ์

ก. นิยายลายงูลายฉบับโบราณ (วัดร้องวัวแดง) ประพันธ์โดยใช้ ‘คาถา’ ในที่นี้หมายถึง ข้อความภาษาบาลี สลับกับร้อยแก้วในการเล่า ซึ่งรูปแบบนี้ยังไม่พัฒนาไปใช้คำที่มีสัมผัสคล้องจองร้อยกรองแบบร้อยสำหรับใช้เทศน์อย่างที่ยานิยมในปัจจุบัน (พระนคร ปญญาชีโร, 2557, น. 99) แม้ว่าจะเป็นกาการประพันธ์คาถาบาลีสลับร้อยแก้วก็สามารถนำไปเทศน์ได้ หากแต่จะไม่ไพเราะชวนฟังเท่าร้อยกรอง นิยายลายงูลายฉบับโบราณจารด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยล้านนา แบ่งเรื่องออกเป็น 7 ผูก ปรากฏชื่อผู้จาร 2 คน คือ สามเณรอินทรส เป็นผู้จารผูก 1 และชาธิยภิกษุ เป็นผู้จารผูก 2 ถึงผูก 7

ข. คำขับคำวูลายฉบับพับหัว ใช้รูปแบบการประพันธ์ที่เรียกว่า “คำขับ” โดยตัดส่วนที่เป็นคาถาภาษาบาลีแต่เดิมออก เขียนด้วยอักษรไทลื้อเก่า ภาษาไทลื้อ ไม่

ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่มีการใช้ศัพท์ภาษาที่เข้าใจโดยง่าย ร้อยเรียงเป็นทำนองคล้องจองเพื่อขับร้องให้ผู้ฟังที่มีความหลากหลายทางเพศและอายุ สนุกสนาน เพลิดเพลินไปกับการเล่าเรื่อง แต่ยังปรากฏการแต่งแบบกล่าวความซ้ำเหมือนในฉบับโบราณ การใช้วรรณศิลป์ไม่เด่นเทียบเท่าฉบับหนังสือพกพา ฉบับพับหัวนี้จะไม่มีการแบ่งผูกแบบฉบับโบราณ รวมถึงไม่มีการแบ่งบทหรือย่อหน้าที่ชัดเจน มีเพียงการแบ่งวรรคตามรูปแบบการประพันธ์คำขับ โดยผู้ขับเท่านั้นที่จะเป็นผู้รู้และเข้าใจการอ่านเป็นทำนอง ดังตัวอย่าง

คำขับคำวงลายฉบับพับหัวในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006, pp. 14, 47)

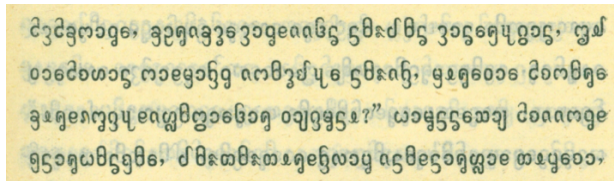
รูปที่ 1 รูปแบบการประพันธ์ในฉบับพับหัว ใช้อักษรไทยเฒ่า แบ่งวรรคตามการประพันธ์คำขับ ไม่มีการแบ่งบทและย่อหน้า

ค. คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา ประพันธ์แบบ “คำขับ” เหมือนฉบับพับหัว ไม่มีส่วนคาถาภาษาบาลี พิมพ์ด้วยอักษรไทยเฒ่าใหม่ ภาษาไทยเฒ่า ใช้ระบบการพิมพ์ มีการเพิ่มเติมเครื่องหมายกำกับข้อความแบบตะวันตก และแบ่งย่อหน้าเพื่อตัดแบ่งเรื่องในแต่ละ

ปีที่ 41 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

ละตัวละครออกจากกัน การใช้ภาษาและโวหารสำนวนการเปรียบเทียบต่าง ๆ หลายส่วนใช้แบบเดียวกันกับ “คำขับคำวงจูลายฉบับพับหัว” แต่การใช้วรรณศิลป์ “คำขับจูลายฉบับหนังสือพกพา” หลายส่วนถูกปรับปรุงให้สละสลวยมากขึ้น และมีการใส่ภาพประกอบแทรกกระหว่างเรื่องให้เป็นเหมือนหนังสือนิทาน ดังตัวอย่าง

คำขับจูลายฉบับหนังสือพกพา *Yunnan Nationalities Publishing House*
(Tao & Tao, 1986, pp. 6-7)

รูปที่ 2 รูปแบบการประพันธ์ในฉบับหนังสือพกพา ใช้อักษรไทลื้อใหม่ และเครื่องหมายกำกับข้อความแบบตะวันตก

1.2) เนื้อเรื่อง

ก. นิยายลายจูฉบับโบราณ (วัดร้องวัวแดง) มีรูปแบบเนื้อเรื่องเรียงตามการเขียนอรรถภาษาคตก ซึ่งมักจะมียอดประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจุบันวัตถุ 2) อดีตวัตถุ 3) คาลา 4) เวยยากรณ์ และ 5) สโมธาน (อาทิตย ชีรวณิชย์กุล, 2565, น. 14) โดยส่วนที่ 3) คาลา และ 4) เวยยากรณ์ จะแทรกอยู่ในเนื้อหาของเรื่องเป็นระยะ

1) ปัจจุบันวัตถุ หมายถึง บทนำเรื่อง กล่าวถึงมูลเหตุหรือที่มาของชาตกเรื่องนั้น เหตุใดจึงต้องเทศนาชาตก ดังตัวอย่าง

นิยายลายจูฉบับโบราณ ผู้ที่ 1 มีที่มาจากภิกษุทั้งหลายถกเถียงกันในที่ประชุมเรื่องการกระทำของเทวทัต จึงขอให้พระพุทเจ้าเทศนาให้ฟัง เนื่องจากยังไม่เคยรู้อดีตชาติเรื่องนี้ มีเนื้อความว่า

“อด ในกาลเมื่อนั้น ภควา อันว่าพระพุทเจ้า อาห ก็กล่าวว่า ภิกขเว ดุราภิกขุทั้งหลาย เทวทูตโต อันว่า เทวทูตมาปลงกระทำร้ายหือพระ ตถาคตว่านี้เท่าแต่มีในกาลบัดนี้สิ่งเดียว ปุพเพปิ แม่นในกาลเมื่อก่อนก็ยังมีแล พระพุทเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้วก็ตุมหิอยู่บ่ปากหั้นแล ในเมื่อ พระพุทเจ้านั่งอยู่บ่ปากดังอัน ภิกขุ อันว่าภิกขุตน ๑ ประกอบด้วย โวหารอันมากก็อวยงระพุ่มมือขึ้นไหว้ยาจนะว่าข้าขอยังธรรมเทศนาซึ่ง พระพุทเจ้าสิ่งเดียวอันว่าธรรมเทศนาอันนั้นก็บ่ปรากฏแก่ผู้ข้าทั้งหลาย เพื่อแล ขอพระพุทเจ้าจงจักนำเอามายังอดีตธรรมเทศนาอันข้ามล่วงพ้น ไปแล้วนั้นมาเทศนาแก่ผู้ข้าทั้งหลายได้ได้สดับรับฟังในกาลบัดนี้แท้แต่ เทอะว่าอัน...” (ชंपนะ ป็นเงิน, 2547, น. 1-2)

2) อติตัตถุ หมายถึงเรื่องราวอดีตชาติที่พระพุทธองคตัสเล่า ดังตัวอย่าง นิยายลายงูฉบับใบลาน ผูกที่ 1 เริ่มเรื่องการลงมาเกิดของธิดาเมืองวิเทหะ มี เนื้อความว่า

“เอโก ราชานอ ยังพญาตนหนึ่ง กาลสิ ก็อยู่เสวยยังราชสัมปัตติบ้านเมือง อันชื่อว่าวิเทหนครราชธานีเมืองใหญ่ อัน ๑ ก็มีแล โส ราชา ส่วนว่าพญา ตนยังมีราชเทวีตน ๑ เป็นที่รักจำเริญใจแก่พญาตนนั้นก็มีแล เอกา เทวธิ ตา ยังมีเทวธิดาตนหนึ่งแลทิพสัมปัตติสุขก็อยู่เสวยยังราชสัมปัตติที่บ่อยู่ในชั้นฟ้าตาวติงสาสวรรค์เทวโลกที่นั่น ก็มาเล็งแลแผ่ผอูดยงสรีระเนื้อตน ทั้งมวลก็รู้จักเสี่ยงอายุแห่งตนด้วยสภาวะอันหม่นหมองด้วยเครื่องอันเป็น ติพยนันดังอัน นางก็จึงจักเล็งแลดูที่อันตนควรลงไปเกิดดังอัน...”

(ชंपนะ ป็นเงิน, 2547, น. 2)

ตัวอย่างการกล่าวถึงเมืองลายงู ปกครองโดยท้าวเมืองลายงู มีวิธปฏิบัติต้องให้ คนส่งส่วยงูยักษ์เป็นประจำทุกวันไม่ขาด แต่เนื้อเรื่องไม่ได้ให้รายละเอียดหรือภูมิหลัง

ความเป็นมาว่า เหตุใดจึงต้องเป็นคนในเมืองลายุนี้ที่ถูกยกตัวอย่างผู้ที่เคยทำบาปจะต้องมาเกิดเพื่อชดใช้บาปกรรมที่เคยกระทำ ตามด้วยบทสั่งสอนให้คนหมั่นถือศีลทำบุญจะได้ไม่มาเกิดในเมืองลายุ ปรากฏใน *นิยายลายุฉบับโบราณ* ผูกที่ 3 มีเนื้อความว่า

“คนทั้งหลายผู้มียาบาปอันแควนมากก็ได้ไปเกิดในเมืองที่นั่นก็ได้เสวยทุกเวณามากนักหั้นแล เมื่อดั่งอันเมืองอันนั้นประกอบด้วยคนอันมากนักแล เหตุว่าวิบากบาปกรรมแห่งเขาหากแน่นหนาหาที่สุดที่เลี้ยงบได้ ก็จึงจักได้มาเป็นข้าส่วยไรแห่งงูตาย ดูราท่านทั้งหลายผู้มียา บาป จังจักพากันชงชวยกระทำการบุญแลรักษาศีลกินทานฟังธรรมอย่าหื้อขาด ก็หากจักได้พ้นจากบาปกรรมอันแน่นหนานั้น ก็ด้วยเตชทานอันได้สร้างมานั้น ก็หากจักได้เมื่อเกิดในชั้นฟ้า เสวยสมบัติทิพย์อันมากนักกะแลฯ”

(ขับนะ ปินเงิน, 2547, น. 29)

3) สโมธาน หรือ ประชุมชาดก หมายถึงเนื้อความสุดท้ายของชาดกกล่าวถึงบุคคลในชาดก ผู้ใดที่กลับชาติมาเกิดเป็นใครในชาติของพระพุทธเจ้า ดังตัวอย่าง

นิยายลายุฉบับโบราณ ผูกที่ 7 กล่าวถึงตัวละครในเรื่องนิยายลายุแต่ละคนกลับชาติมาเกิดเป็นใครในชาติของพระพุทธเจ้า มีเนื้อความว่า

“ตทา **ทุกคตยปีตา ปุริโส เทวทตโต อโหสิ** ฯ ดั่งนี้ว่าชายทุกคตยผู้หยาบข้าสาทดอันเป็นพ่อเก็บแห่ง มหาสัตว์เจ้าแลพญาวิเทหราชหื้อเฟ้นไปฆ่าเสียวันนั้น คือหากได้ท่านเทวทตตผู้แควนแห่งภูตาคตบัดนี้แล ฯ **วิเทหราชาน** อันว่าพญาวิเทหราชวันนั้น คือหากได้มหาอาณันทเถระในกาลบัดนี้แล **เสนาปติโกโข** ฯ อันว่าเสนาผู้ใหญ่ไปนำเอามหาสัตว์เจ้าเมื่อสำแดงแก่พญาวิเทหราชวันนั้นก็หากได้มหาสารีบุตรเถระในกาลบัดนี้แล ฯ **ปจนทาคามรฎ โขโน** อันว่าพญาปจันตคามวันนั้นหากได้มหาโมคคัล-

ลานเถระในกาลบัดนี้แลนา ฯ **นาคราชา** อันว่าพญานาควันนั้นคือหากได้
มหากัสสป-เถระในกาลบัดนี้แล ฯ **อหิโข** อันว่ายักษ์ขลุ่ยหลวงตัวใหญ่วันนั้น
คือหากได้องค์สิมารเถระในกาลบัดนี้แล ฯ ...”

(ขับนะ ปันเงิน, 2547, น. 65)

ข. คำขับคำวญลายฉบับพับหัว ลำดับเนื้อหายังมีส่วนที่คงรูปแบบเดิมของการ
เล่าเรื่องแบบฉบับโบราณ ดังต่อไปนี้

1) ปัจจุบันวัตถุ กล่าวถึงที่มาของเรื่องที่มีเค้าจากชาดกในต้นเรื่อง แต่ถูกปรับ
ให้กระชับ ไม่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าจะต้องมาเทศนาเรื่องเหมือนฉบับโบราณ ผู้
ขับเพียงเล่าว่าเรื่องนี้เกี่ยวกับอดีตของพระพุทธเจ้าเพียงเท่านั้น ดังตัวอย่าง

คำขับคำวญลายฉบับพับหัว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra
Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai
Autonomous Prefecture, 2006) มีเนื้อความว่า

“เพื่อนี้กายพีจักแหกกล่าวด้านเล่าไว้ตามเหตุในธรรมก่อนเนื้อ จักไขเล่า
คำปางหลังธรรมพระเจ้าแต่ชาติเห้งจันมั่นสร้างสืบโพธิญาณตนคาน เจ้า
เอาตนลงเกิดกำเนิดสร้างท่อนท้าวเมืองใหญ่ธานีเรียกชื่อว่าวิเทหะ...” (ป.
4)

2) อดีตวัตถุ เรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
3) สโมธานตอนท้ายเรื่องราวตัวละครใดต่อมาเกิดเป็นใคร มีลักษณะการ
บรรยายที่ยืดเยื้อมากขึ้น ไม่กระชับเหมือนในฉบับโบราณ เนื่องจากมีรายละเอียดกล่าว
ย้อนกลับไปว่าตัวละครมีการทำดีชั่วเช่นใด ภายหน้าจึงมาเกิดเป็นใคร มีความสัมพันธ์ใด
กับพระพุทธเจ้า ใช้การบรรยายซ้ำรูปประโยคเดิมหลายครั้ง ส่วนสโมธานฉบับพับหัวนี้
มีความยาวตั้งแต่หน้า 183–189 และมีการปรับเปลี่ยนตัวละครในเรื่อง จากเสนาบจันต-

คามซึ่งภายหน้าจะเกิดมาเป็นพระโมคัลลานะออก กลายเป็นท้าวเมืองปัญจาแทน และเพิ่มตัวละครหญิงอื่น ๆ ได้แก่ ราชเทวีวิเทหะเกิดเป็นนางปทุมมาทันติ ราชเทวีนาคเกิดเป็นนางเขมานิ นอกเหนือจากที่กล่าวมาตัวละครอื่นยังคงเหมือนในสโมธานของ “นิยายลายงฉบับโบราณ” ดังตัวอย่าง

คำขัณฑ์วาลาย ฉบับพับหัว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) ประชุมชาดกเพิ่มการกล่าวถึงเทวีวิเทหะ และเทวีนาคที่เกิดในชาติต่อมา มีเนื้อความว่า

“อันว่าราชเทวีท้าววิเทหะเมื่อก่อนนั้นบุญสอนเกี่ยวชักร้านนำแก้วเกิดตามชื่อว่าปทุมมาทันติแก่นวามยิ่งแย้ม เหมือนท่านแถมแปงไว้หาที่รับมีเสียแล้ว พันดั่งเทวีแก้วขาวใสเมื่อก่อนนางสอนได้กระทำไว้แถมเต็มบารมี เรียกชื่อว่าภิกษุณีแก้วเถรีตนยิ่งได้อยู่ใกล้ตนยิ่งสัพพัญญูนี้แล้ว พันดั่งสูญแก้วเทวีเมืองนาคนั้นนา คันว่าตายจากห้องเมืองนาคก็มาเกิดเมืองคนละรูปตนนาโคมาอยู่ปัวพระเจ้า เราหากเข้าได้ชื่อเขมานี้แล้ว” (p. 188)

เนื้อหาบางส่วนที่ปรับเปลี่ยนจาก “นิยายลายงฉบับโบราณ” มาเป็น “คำขัณฑ์วาลายฉบับพับหัว” ได้แก่

1. การสลับบทบาทตัวละครหญิง-ชาย การตายของพ่อแม่ที่ให้กำเนิด ตามฉบับโบราณพ่อตายก่อน อยู่อย่างลำบาก จนมาถึงช่วงหนึ่งแม่ก็ตายตามไป แต่ในฉบับพับหัวแม่ตายก่อนพ่อ ฉากบ้านแม่เก็บพ่อเก็บริมเมืองวิเทหะ คำเรื่องพบพ่อเก็บก่อนและมีบทพูดกับพ่อเก็บมากกว่าแม่เก็บ ดังตัวอย่าง

คำขัณฑ์วาลายฉบับพับหัวในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai

Autonomous Prefecture, 2006) การตายของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด กล่าวว่าแม่ตายก่อน ต่อมาพ่อได้ตายตาม มีเนื้อความว่า

“แม่แห่งเจ้าตายแล้ว ยังค่าพ่อจีข้าอีกตายขอมเสียแล้ว ยามนั้นผานใจเจ้าชาย เดียวบมีคู่ไผ บ่อยด้วยขายน้อยพอยเดียวทุกซ่อย พอยว่านาวอยวอยให้เป็นผาน ก็น้อยากแท้ตาย” (p. 5)

คำขั้บคำวูลายฉบับพั้บพั้หั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006 คำเรีองออกขอทานถึงริมเมืองเจอพ่อเลี้ง มีเนื้อความว่า

“วอยวอยด้านค่าน้อมถูกหุพ่อนายบ้าน แลงคูปนรักหิมังแล้ว... บารมีเจ้ากระทำ มาชาติก่อนบุญสอนได้กระทำแล้ว บ่หายยังเป็นเงื่อนแลสายค้าสมภารบ่หื้อถ้อย ว่านา เจ้าก็อยู่กับด้วยพ่อเลี้งเป็นลูกบุตราเมื่อนั้นแล้ว” (pp. 7, 10)

2. ตัวงูลาย มักใช้คำเรียกว่า งูจวง ในขณะที่ฉบับโบราณใช้เรียก งูเหลื่อม นอกจากงูในฉบับพั้บพั้หั่วซึ่งแปลงร่างเป็นคนได้ เพื่อมาเกี่ยวพาราสีติดาวิเทหะ ดังตัวอย่าง

คำขั้บคำวูลายฉบับพั้บพั้หั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006มีเนื้อความว่า

“อันว่างูจวงหลวงตัวใหญ่เพียงเท่าช้างสบคาบแก้วนางน้อย” (p. 18)

“ยามนั้นยักษ์งูหลวงก็ป็นปองกองด้อยกับเพสหน้าขึ้นช้อย เหมือนดั่งชายงามทิ้งหูแลตาดั่งคนเราแท้ มั่นก็สับส้อยด้านโพแล้วนางแก้วจุเหล่าโลมนาง” (p. 15)

3. ตัดตัวละครไม่จำเป็นในฉบับลานออก เสนาผู้ใหญ่ เสนาปจันตคาม มาเน้นให้ความสำคัญกับท้าวปัญญา หรือในฉบับลานคือ ท้าวเมืองลายง แทน เพื่อเพิ่มบทบาทและภูมิหลังของที่ท้าวปัญญาออกล่าสัตว์แล้วเกิดหลงป่าถูกงูลายจับ จึงขอร้องให้ไว้ชีวิตตน โดยแลกกับการนำ 2 ธิดาไปเป็นส่วยงูเพียงแค่นั้น มิได้มีการนำคนในเมืองไปให้ส่วยงูเป็นประจำทุกวันเหมือนในฉบับลาน ดังตัวอย่าง

คำขัณฑ์ว่าวกลายฉบับพับหั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) พญาปัญญาขอให้งูลายไว้ชีวิต จะนำธิดา 2 คนของตนมาให้แทน มีเนื้อความว่า

“เราก็เปนพญาสร้างปัญญาธิดาฯ พอค่าตัดขาดหื้อมึงม้วยได้สืบชีวงนี้ทอนคุณท่านมีเราจะตอยบ่งภายในแลข้า คั้นว่าข้าหากได้พอกแล้วแผวปองถึงเมืองนี้มา ผัดเดือนเต็มจักส่งนางมาหื้อแล้วข้า จำจื่อไว้ภายในบ่โลเลเนอ” (pp. 47-78)

4. ธิดาวิเทหะเป็นผู้ขอร้องไม่ให้ท้าววิเทหะประหารพ่อเก็บ ฉบับลานแต่เดิมเทวีวิเทหะเป็นผู้ขอ ทำให้บทบาทเน้นไปทางธิดาวิเทหะมากขึ้น ดังตัวอย่าง

“อันว่าหัวใจโจรบ่มเพียงบุญได้สักเทื่อแล้ว ดอมแต่ฝั้นแล้วอดเอาเปนสังหื้อหันมาถ้วนถึ คั้นว่าควรที่ฆ่าส่ำใด หลอนว่าชายงามเจ้ามีใจสงเวกอดอยู่ถ้ำถายหน้าปองแผวสันใดดีควรถูกปอง ยามนั้นนางก็ขึ้นคำไหวขออยู่ยอนยอน อันว่านางเมืองแก้วมอนแสงไหว้ขานนั้นนา ท้าวหากได้ตรัสแล้วค่อยเกื้อใจคำอดเอาถ้ำดอมฟังเปนหวาง” (p. 103)

5. เพิ่มเนื้อเรื่องตอนจบก่อนสมเอน คำเรื่องขอธิดาวิเทหะให้รับ 2 ธิดาปัญญาและนางนาคมาอยู่ด้วยเพราะเคยรับปากไว้ นางกัณฐิ คำเรื่องส่งสาสน์เชิญธิดาทั้ง 3 มี

ฉากเทวีนาคสั่งสอนวิถีปฏิบัติแก่ลูกในการครองเรือน การอยู่ต่างถิ่น อิตาวิเทหะต้อนรับ 3 อิตาเข้ามาอยู่ร่วมกัน สอนให้ปรองดองรับใช้สามิ 3 อิตาก็ชอบคุณที่รับพวกตนมาอยู่ด้วย คำเรื่องจึงได้ครองวิเทหะกับเทวีทั้ง 4 คือ อิตาวิเทหะ 2 อิตาปัญญา และนาคนลิกาย่าง สงบสุข สั่งสอนไพร่ฟ้า ต่อมาเมื่อบุตรชาย 2 คน เกิดจากอิตาวิเทหะ และอิตาปัญญาคนพี่ และบุตรสาว 2 คน เกิดจากอิตาปัญญาคนน้องและนางนาคนลิกา ภายหลังพี่น้องทั้ง 4 คนแต่งงานกันเองครองเมืองสืบไป ดังตัวอย่าง

คำขับคำวุ่นวายฉบับพิพัห ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) อิตาวิเทหะเห็นสมควรในสัจจะคำเรื่องที่เคยว่าไว้แก่ 2 อิตาปัญญาและนางนาค จึงให้ไปรับ 3 อิตามาอยู่ด้วยกัน มีเนื้อความว่า

“ตามทำนองมีสันโดษควรละได้เสียแล้ว คุณแห่งแก้วมีไว้แต่หลังทั้งค่านางเมืองแก้วปัญญา 2 หน่อคำ พี่น้องยังจักได้ร่มช้อนมาอีกห่อคำนี้ นาราชนาเจ้าท้าวางใช้ แต่งรับทอนน้องบั้งขังพรางเจ้ามอนรักหน่วยตาเพื่อฮาย ราทั้ง 2 ก็ควรปิ่นป้องชักใช้หื้อได้แห่งแก้วฟากฟ้าเมืองใหญ่ปัญญา ทั้งค่าแก้วมหานิลเมืองนาค คันทากได้มาแล้วก็แขนจึงสมควร” (p. 155)

คำขับคำวุ่นวายฉบับพิพัห ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) กล่าวถึง 4 นาง ให้กำเนิดบุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 2 คน มีเนื้อความว่า

“4 นางเมืองบุญเรื่องคำสมการบ่ถ้อยไหนฮาย นางก็ประสูติได้ลูกน้อยทั้ง 4 ตนนาง พันตังนางวิเทหะผู้บุญมีล้ำเลิศ นางก็มาบังเกิดได้ลูกบุตรา พันตังนางเมืองแก้วปัญญาผู้พินันนา ก็มาประสูติได้ลูกน้อยตนยิ่งบุตรา พันตังอิตาน้องเทียมตากับพี่ บุญบ่มีพี่น้องจากกันวันเมื่อตัวจักตายก็กว่าตาม

เป็นค้อฟี่ผ่อหน้าแล่น้องจิมกัน วันเมื่อได้เบนต์ก็บ่ต่างนางก็มาประสูติได้
ยังลูกบุตร พันดั่งจอมศรีแก้มมสีกานางนาคันนางบุญหากหื้อมาค้าได้อยู่
ชมพูนางก็มีบุตรแก้วหญิงเดียวตนพิเศษ เหตุตั้งแก้วพี่น้องทั้ง 4 ตนนาง
นั้น 2 ชายพร้อม 2 หญิงเป็นคู่” (p. 178)

คำขับคำวูลายฉบับพับหั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People’s Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006 กล่าวถึงบุตร 2 คู่พี่น้องชายหญิง แต่งงานกันเอง
ครองเมืองวิเทหะสืบไป มีเนื้อความว่า

“พันดั่งบุตรพร้อมบุตรทั้ง 4 นั้นนา พี่ก็เอน้องร่วมห้องเพนหน่อเทวีเสียแล้ว
บ่มีไผอันจักสมกับบุญกัณฑ์คุณเขาเจ้าเสียแล้ว ลวดสืบเหง้านางข้างแทนราชครัสต์
รา มนเมืองวิเทหะสืบสายเพนท้าวหยายแต่หันมาแล้ว” (p. 180)

6. ของวิเศษในฉบับพับหั่ว ได้จากท้าววิเทหะ 3 สิ่ง คือ 1) ดาบศรีภักุไชย 2)
ธนูสิงห์ 3) ปืนวิเศษ (ลูกธนู) พร้อมกล่าวถึงความเป็นมาของของวิเศษคู่เมือง-6 ชิ้นที่
ได้รับจากพระอินทร์ โดยสิ่งที่เพิ่มขึ้นคือลูกธนูถูกนับเป็นอีกชิ้น ไม่รวมกับคันธนู ส่วนของ
วิเศษจากนางนาค 2 สิ่ง ได้แก่ 1) น้ำทิพย์แก้ว (ชุบชีวิต) 2) ลูกแก้ว (อมแล้วเหาะเหินได้)
แต่เดิมในฉบับโบราณ ของวิเศษที่ได้จากเมืองนาคมี 3 สิ่ง กระโจมใส่หั่ว (ปกป้องคุ้ม
กันภัย) เป็นของที่ถูกตัดออกไป เนื่องจากไม่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่ต่อมาคำเรื่องถูกพ่อ
เก็บฆ่าตายด้วยเสียมิได้ และเปลี่ยนฤทธิ์ของลูกแก้วจากเดิมที่ประทานทรัพย์สมบัติมา
เป็นบันดาลให้เหาะเหินได้แทน ดังตัวอย่าง

คำขับคำวูลายฉบับพับหั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People’s Government of Xishuangbanna Dai

Autonomous Prefecture, 2006) ท้าววิเทหะกล่าวถึงของวิเศษคู่บ้านคูเมืองที่พระอินทร์มอบให้ และอาวุธที่จะให้แก่คำเรือง มีเนื้อความว่า

“อันว่าดาบเถียนล้วนสรีกัญไชณูสิงพร้อมทั้งปืนวิเศษ ลุงจ๊กหมายเหม็ดหื้อทานพร้อมแสนสิ่งนานา อาวุธพร้อมของดีเครื่องเทศอินทร์เหม็ดหื้อมาค้า แต่หึงมันมาได้หลายปีปู้ก็ อินทร์โปรดหื้อมาค้าไว้สับหอค้า ลุงจ๊กทำวางหื้อหลานชายเากว่า อินทร์อยู่ห้องควงฟ้าลุงโปรดกรุณานี้่นา มี 6 ชิ้นกรสตราแต่ก่อนล่วงแล้วได้สับแก้วเยื่อนั้นของวิเศษแพงเมือง” (p. 38)

7. การเฉลยตัวร้าย พ่อเก็บ (เลี้ยง) ต่อมาเกิดเป็นเทวทัต ยังไม่เฉลยในปรารถนาเรื่อง (ต้นเรื่อง) แบบฉบับโบราณ แต่มากล่าวรวมกับตัวละครอื่นพร้อมกันในสโมสรานตอนท้ายแทน จุดจบของตัวร้ายอย่างพ่อเก็บ เมียโกรธขอแยกทาง และไม่ได้กล่าวถึงต่อเพิ่มเนื้อหากล่าวก่อนระหว่างงูลายกับท้าวและธิดาเมืองปัญญา ดังตัวอย่าง

คำขั้บคำวูลายฉบับพับหั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) ประชุมชาดกกล่าวถึงบทสรุปเรื่องราวแม่เก็บและพ่อเก็บ และเฉลยว่าพ่อเก็บคือเทวทัตในชาดต่อมา มีเนื้อความว่า

“พันตั้งสายใจแก้วมาดาสืบเกบสืบเลี้ยงยังเจ้ายินรักปันบัว ภายลุนผัวเมียร้างเสียกันจ้านหนายนั่นนา เจ้าฝ่ายฟ้าก็เอาไว้อยู่หอเมื่อนั้นแล้ว พันตั้งพ่อเก็บผู้ลี้ล้าสหาตพาโลโซหาสมการเข้าป่าไปขนาบช้างมัน ท้าวบ่ตายภายลนวิเทหะท้าวราชาเคียดใหญ่ป่งแต่งหื้อพอกใช้ไปด้นชีวังนั้นเปนคนช้งเกิดตามชาติเจ้าลำดับเข้าชาติช้อย สุดยอดถึงปลายกลายเปนเทวทัตเถรอยู่เป็นพระเจ้านี้แล้ว” (p. 183)

ค. คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา

เป็นฉบับที่ถูกลดทอนบทบาทในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาค่อนข้างมาก ตัดส่วนที่เป็นรูปแบบชาดกออก โดยเฉพาะ “สโมธาน” ในตอนท้ายเรื่อง ในฉบับนี้จะไม่มีการกล่าวถึงการกลับชาติของตัวละคร เหลือเพียงร่องรอยบางส่วนหรือคำเพียงไม่กี่คำที่จะทำให้ทราบว่า “คำขบงลาย” นั้นเป็นวรรณกรรมชาดกนอกนิบาต เช่น เริ่มต้นเรื่อง *คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา* ขบบอกกล่าวเรื่องตามคถาธรรมที่มีเล่าไว้ แต่ไม่ได้มีการเอ่ยถึงชื่อเรื่อง และเป็นเรื่องของใคร มีเนื้อความว่า

“เทื่อนี้ชายจักขอถายส้อยคำโกไขกล่าว,
ตามคาวห้องโล่งแล้วเล่าสืบกันมา,
ตามกถาออกธรรมเล่าไว้
บัดนี้พึงจิงได้รอมแล้วโกดออกคำโกนี้แล้ว.” (Tao & Tao, 1986, p. 1)

ท้ายเรื่องที่ทำให้ทราบว่า คำขบงลาย เป็นวรรณกรรมชาดก มีเนื้อความว่า

“ยามนั้นคำพังเจ้าโพธิญาณตนประเสริฐ,
บังเกิดเข้าใจรู้อันโปรดสัตว์สงสาร
เป็นการสร้างบารมีต่อไปภายหน้า” (Tao & Tao, 1986, p. 112)

เนื้อเรื่องส่วนที่ปรับเปลี่ยนจาก “คำขบคำวงลายฉบับพับหั่ว” มาเป็น “คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา” ได้แก่

1. กล่าวถึงตัวละครที่สัมพันธ์กับชื่อเรื่องก่อน คือ ตัวงลาย เพื่อดึงความสนใจผู้อ่าน แสดงรายละเอียดการบรรยายของงลายให้เห็นภาพชัดเจนกว่าฉบับอื่น ดังตัวอย่าง

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)

พ.ศ. 2529 หน้า 1 บรรทัดที่ 5-9 มีเนื้อความว่า

“เพื่อนี่พี่จักจางถึงงลายหลวงตัวใหญ่เพียงเท่าช้าง,
มันอยู่สร้างดงไม้ซุงเขตหิมพานต์,
ที่ดอยขานหินแลขานผาถ้ำคูหาวิเศษ 1 ซ่า.
อันว่าในเขตลูกนั้นเครื่องวิเศษมีหลาย,
ทำยายไว้เงินคำแสนสิ่ง,” (Tao & Tao, 1986, p. 1)

2. ตัวละครเอกคำเรื่อง อายุ 12 ปี และเกียงฟอง อายุ 16 ปี (อายุธิดาวิเทษ เท่าฉบับโบราณ) มีเพียงอายุคำเรื่องที่ต่างออกไปในแต่ละฉบับ เรียงโดย ฉบับโบราณมี อายุ 7 ปี ฉบับพับหัวมีอายุ 14 ปี ดังตัวอย่าง

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)

พ.ศ. 2529 หน้า 4 บรรทัดที่ 12-14 กล่าวถึงอายุคำเรื่อง มีเนื้อความว่า

“ถึงเมื่อตามน้ายคำเรื่องขึ้นใหญ่,
อายุได้รอตแล้ว 12 ขวบปีถึง,
อันว่าจอมพื้งแม่มาดา কিনมาได้โรคาพยาธิใหญ่,” (Tao & Tao, 1986, p. 4)

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)

พ.ศ. 2529 หน้า 12 บรรทัดที่ 9-11 กล่าวถึงอายุเกียงฟอง มีเนื้อความว่า

“เรียกชื่อว่าเกียงฟองหล้าพิมพาโหมดใหม่,
คั่นว่าอายุได้ถึงแล้ว 16 ขวบปีไท,
พอรักพอสายใจก็มาแปลงปราสาทงามเค่นแก้วหลังบุษิมซอน,” (Tao & Tao, 1986, p. 12)

3. สลับบทบาทตัวละครชาย-หญิง พ่อแม่ผู้ให้กำเนิด พ่อขันธ์และแม่อินแสง กลับมาสลับใช้ลำดับการตายแบบฉบับโบราณ คือ พ่อตายก่อนแม่ เน้นความลำบากของการตั้งครุฑ ความรักในการดูแลฟูมฟักลูก และความลำบากเมื่อคู่ชีวิตตาย เน้นบทบาทแม่เก็บออกตามหาลูก

คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 3 บรรทัดที่ 1-4 กล่าวถึงแม่อินแสงดูแลเรื่องอาหารขณะตั้งครุฑ มีเนื้อความว่า

“ปางเมื่อมาดาห้ำอินแสงแก้วหล่อ,
คัพพะได้ก่อตั้งในท้องหนักหน่วงกาย,
คำชาห้ำแคชู้ก๊วก่อง,
แม็กก็ลั่วถูกต้องลูกน้อยเบ่ากินเผ็ดทั้งซิม.” (Tao & Tao, 1986, p. 3)

คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 3 บรรทัดที่ 15-19 กล่าวถึงการตายพ่อขันธ์ คำเรื่องและแม่อินแสงเป็นทุกข์เศร้าหมอง มีเนื้อความว่า

“อันว่าพ่อบิดตาก็มาได้โรคาหนักหน่วง,
พยาริใหญ่เข้ามาพ้องยาไขเบ่าหาย,
พอก็มาตายละลูกสายใจอ้ายคำเรื่องทั้งแม่,
ตายละแก่แล้วอ้ายชายน้อยเป็นทุกข์ลุนหลัง,
ตายละคำพังแก้วเมียแพงหมองหม่น,” (Tao & Tao, 1986, p. 3)

คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 105 บรรทัดที่ 18-20 ถึง หน้า 106 บรรทัดที่ 1 กล่าวถึงแม่เก็บออกตามหาคำเรื่องในป่าเพราะเชื่อว่าลูกยังไม่ตาย มีเนื้อความว่า

“ปางเมื่อแม่แลใจกิ่งข้องลูกน้อยเทียวเซาะดงไพรนั้นนา,
ค้นว่ามีดที่ไหนก็หลับนอนที่หั้น,
लगเพื่อลมปั่นพัดพ้อหนาวสั่นลอนลอน,
สั่งมาเป็นทุกซ่มอนตาแก้วมาดาหาลูก,” (Tao & Tao, 1986, pp. 105-106)

4. เน้นการบอกลักษณะนิสัยและความงามของตัวเอกเหมือนกัน โดยมีจิตใจดี วาจาอ่อนหวาน และรูปร่างงดงาม เป็นที่รักใคร่ของทุกคน แม้ว่าจะต่างสถานะกัน คือ เป็นชายทุกซ่มอนตาแก้วมาดาเจ้าเมือง ดังตัวอย่าง

คำขัณฑ์ลายฉบับหนังสือพุกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 26 บรรทัดที่ 8-12 กล่าวถึงท้าววิเทษรักเอ็นดูคำเรื่อง เมื่อพิจารณา
จากคำพูดจากรูปร่างหน้าตา มีเนื้อความว่า

“ยามนั้นภูธรท้าวราชาตนใหญ่,
ไต่ย็นอายทุกซ่มอนมาไหวกราบสา,
ก็ย็นรักย็นเสนหาหนึ่งกลอนคำทุกซ่มอน,
ช่างกล่าวถ้อยนบนิ่มแสนสำเปงคล่อง,
เจ้าก็ทองดูกายพร้อมวจีคำปาก,
สมศักดิ์ไถ่ซ่มอนซ่างเทียมแก้วจ่มมอน” (Tao & Tao, 1986, p. 26)

คำขัณฑ์ลายฉบับหนังสือพุกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 12 บรรทัดที่ 14-17 กล่าวถึงลักษณะนิสัยและความงามธิดาเกียงฟอง มี
เนื้อความว่า

“นางนี้มีลำนาดิเผกนางโคงฟ้า,
สลิตหน้าซ่มซ้อยหุมไพรปากโข,
หัวใจหวานเบ้าตาหอคอมไซ้,

ไม้หักไหม้ไฟแก้วเทศใช้สรีรน้อยเกียงฟองแท้อแล้ว.” (Tao & Tao, 1986, p. 12)

5. ตัดส่วนของวิเศษประจำเมือง 6 อย่างออก แต่ยังคงกล่าวถึงพระอินทร์ที่
ประทานให้ ของวิเศษที่เคยให้คำเรื่อง 3 สิ่ง เหลือ 2 สิ่ง คือ 1) ดาบศรีกัญไชย 2) ธนูแก้ว
โดยธนูกับลูกธนูนับรวมเป็นชิ้นเดียวกัน ดังตัวอย่าง

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 27 บรรทัดที่ 3-5 มีเนื้อความว่า

“เราหากจักหื้อพรั่งพร้อมธนูแก้วกับดาบกัญไชย,
อันมีไว้แต่ไต่แห่งเราขึ้นนั้น,
อินทร์โปรดหื้อยื่นคำไว้สืบทอดคำ” (Tao & Tao, 1986, p. 27)

6. เปลี่ยนแปลงตัวร้าย จากเดิมฉบับใบลานและฉบับพิมพ์ ตัวร้ายคือพ่อเก็บ
ของคำเรื่อง ในฉบับหนังสือพกพาเปลี่ยนเป็น ขุนโกวิน เสนาของท้าาววิเทหะที่ช่วยตามหา
ธิดาร่วมกับคำเรื่อง และนายแสน คนในหมู่บ้านที่คำเรื่องและพ่อเก็บแม่เก็บอาศัย โดยขุน
โกวินทรยศ ทั้งคำเรื่องไว้ในถ้ำและนำธิดากลับไปรับความดีความชอบ ส่วนนายแสน
สมคบคิดกับขุนโกวิน หากคำเรื่องรอดกลับไปถึงบ้านให้ลงไปฆ่าตายในป่า ซึ่งสุดท้าย
แล้วตัวร้ายฉบับหนังสือพกพามีความพิเศษกว่าฉบับอื่น ที่สามารถสำนึกผิดและกลับตัว
กลับใจได้ ไม่โดนโทษประหาร ดังตัวอย่าง

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 67 บรรทัดที่ 15-18 กล่าวถึงการทรยศของขุนโกวิน มีเนื้อความว่า

“มาบัดนี้เหยเสนากลายเป็นจงลางตั้งงูตัวร้าย
ผู้พิษหื้อเพิ่นแล้วผลพ่ายตื่นหนี
พาเอาจอมศรีเจ้าชายรามไกลกว่า

โกวินบ้ำใจลี้วกลายเกิดเป็นโจรนี้้นา” (Tao & Tao, 1986, p. 67)

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 79 บรรทัดที่ 17-20 ถึงหน้า 80 บรรทัดที่ 1-2 กล่าวถึงการรับใช้คำสั่ง
ขุนโกวินของนายแสน มีเนื้อความว่า

“เทื่อนี้ชายจักจางถึงนายแสนห้องในของใจบาปก่อนเนอ,
มันนี้เชื้องขาบแท้ใครเป็นใหญ่ราชา,
ฟังคำจาท้าวโกวินพญาใหญ่,
ไซบอกหื้อมันไว้เมื่อก่อนหัวอี,
เรียกว่า: “คันว่าจอมศรีอ้ายคำเลิงตัวหน้อย,
ล่อยว่าเต้าพอกแล้วพั๊ดห่วยคีนมา,
หื้อเซนชาฆ่ามันตายดับชาติ,” (Tao & Tao, 1986, p. 79)

7. เปลี่ยนอาวุธที่ใช้สังหารตัวละครเอก เดิมเป็น “เสียม” ที่พ่อเก็บหลอกให้ไป
ขุดหาหัวมัน มาเป็น “ท่อนไม้หรือฟืน” แทน เนื่องจากนายแสนไม่ได้หลอกให้คำเรื่องขุด
หลุม แต่อำศัยตอนคำเรื่องนั่งกินข้าวที่แม่ห้อมาให้ ดีหัวจากทางด้านหลังแล้วขุดหลุมฝัง
เอง ดังตัวอย่าง

คำขั้บงลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 85 บรรทัดที่ 14-17 กล่าวถึงนายแสนเอาท่อนไม้หรือฟืนตีหัวคำเรื่อง
ขณะนั่งพักกินข้าว มีเนื้อความว่า

“ยามนั้นบ้ำถ้อยไร่แสนบาปอธรรม,
มันก็กำเอาได้โหลเป็นแหล่ใหญ่,
ตีตบอ้ายชายน้อยยอดหน่อคำเรื่อง,
จอมเจื่องท้าวคำพาหงุบกว่า,

เลือดอาบน้้าขายน้อยจิตขาดตายไป.” (Tao & Tao, 1986, p. 85)

8. เพื่อบทบาทความกตัญญูที่มีต่อบุพการี เมื่อคำเรื่องได้เป็นใหญ่ในเมืองวิเทหะ ก็ไม่ละทิ้งหรือลืมบุญคุณพ่อเก็บแม่เก็บที่เคยเลี้ยงดูตอนที่กำพร้า จึงนำพ่อเก็บแม่เก็บเข้าไปอยู่ในเมืองกับตนด้วยอย่างสุขสบาย ดังตัวอย่าง

คำขั้บงูลยฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 102 บรรทัดที่ 2-6 กล่าวถึงการกตัญญูของคำเรื่องรับพ่อเก็บมาอยู่ใน
หอไชยด้วย มีเนื้อความว่า

“อันว่าธิดาเจ้าหน่อไ้เป่าลื้มแห่งคุณคอง,
วันเมื่อได้เป็นคู่เรียงสองเจ้านางเมืองเป็นใหญ่,
ก็เป่าละพ่อเก็บเจ้าเทศไ้อันอยู่แดนเมือง,
เจ้าก็แบ่งเรือนเบื่องดังามหลังใหญ่,
ไปรับด้วยพ่อเลี้ยงมาอยู่หอไชยเมื่อนั้นแล้ว.” (Tao & Tao, 1986, p. 102)

9. ตัดส่วนความสัมพันธ์ตัวละครหญิงอื่น ๆ คือ 2 ธิดาปัญญา และนางนาคตอนท้ายออก เหลือเพียงการครองคู่กับธิดาวิเทหะเพียงเท่านั้น จึงไม่มีเนื้อเรื่องของบุตรชาย-หญิงทั้ง 4 ของคำเรื่องกับชายา 4 คน ดังตัวอย่าง

คำขั้บงูลยฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 104 บรรทัดที่ 1-4 ท้าวและเทวีวิเทหะจัดพิธีสู่ขวัญและพิธีอภิเษกสมรส
พร้อมอวยพรธิดาและบุตรเขย มีเนื้อความว่า

“นำถายเจ้าทั้งนาง 2 หน่อ,
ขอหื้อเจ้าพี่น้องหมั้นแก่นทีฆา,
หื้อมีบุตรตาบุตรดีแก้วหญิงชายตนประเสริฐ,

เกิดออกเนื้อคิงแก้วถ้าสืบแทนเมืองเทาะเนอ.” (Tao & Tao, 1986, p. 104)

การดำเนินเรื่อง “คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา” มีความกระชับรวดเร็ว กระจายน้ำหนักให้แต่ละตัวละครอย่างสมดุลมากกว่าฉบับอื่น แม้จะมีการแต่งเรื่องลำดับ เรื่องเหมือนฉบับเก่า แต่การจัดสรรเวลาเรื่องกับตัวละครและการใช้วรรณศิลป์ ทำให้ ผู้อ่านรู้สึกสนุก มีความเพลิดเพลิน และชวนให้ติดตามเนื้อเรื่องอยู่เสมอ นอกจากนี้แล้ว ผู้จัดทำยังใส่ใจในการใส่ภาพประกอบแทรกระหว่างเรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดที่สวยงาม จัด สัดส่วนองค์ประกอบภาพได้ดี เพื่อดึงดูดและกระตุ้นผู้อ่านไม่ให้เกิดอาการอ่านตัวหนังสือ เพียงอย่างเดียว

ตัวอย่าง ภาพหน้าปก รองปก และภาพประกอบในเล่ม

(ก)

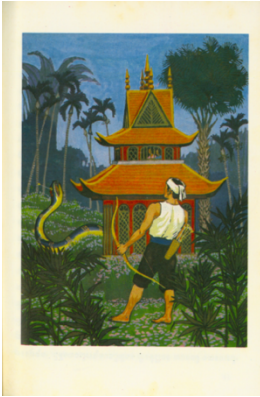
(ข)

(ค)

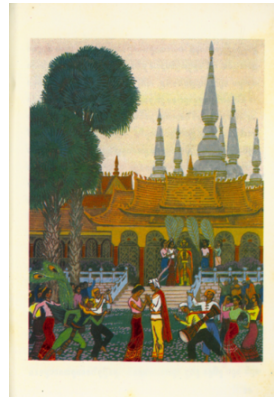
(ง)

(จ)

(ฉ)

รูปที่ 3 ภาพสีทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือ “คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา”

(Tao & Tao, 1986)

- (ก) หน้าปกหนังสือคำขับงูลาย
- (ข) หน้ารองปกหนังสือเป็นภาพบ้านทุ่งในชนบท
- (ค) ภาพคำเรื่องพบเห็นนางเกียงฟองถูกงูลักไป
(แทรกระหว่างหน้าที่ 12 และ 13)
- (ง) คำเรื่องยิงธนูถูกตางูลาย เพื่อช่วยชีวิตธิดาทั้งสองของเมืองปัญญา
(แทรกระหว่างหน้าที่ 40 และ 41)
- (จ) ภาพคำเรื่องฆ่างูลาย พบเจอนางนาคที่ถูกงูลักมาเก็บไว้ในถ้ำ
(แทรกระหว่างหน้าที่ 70 และ 71)
- (ฉ) ภาพนางเกียงฟองและคำเรื่องได้พบกันในงานมหรสพที่ทำวาทะเทศขึ้น
(แทรกระหว่างหน้าที่ 98 และ 99)

1.3) ชื่อเรียกตัวละคร

ก. นิยายลายงูฉบับใบลาน (วัดร่องวัวแดง) ไม่มีการตั้งชื่อเฉพาะให้กับตัวละคร ใช้คำเรียกตามสถานะทางสังคมของตัวละครนั้น ๆ เช่น พญาวิเทโหราช พญาจันทคาม ราชธิดา เจ้าฟ้า มหาเสนา หรือใช้สรรพนามที่บ่งบอกเพศ เช่น พ่อเก็บ แม่เก็บ นาง ยอดสร้อยสายใจ นางหน่อแก้วเอื้อยดอกไม้ เจ้ามาณวะ กุมารน้อย เป็นต้น ยกเว้น นางนาคมีชื่อมาณวิกา ซึ่งเป็นชื่อนาคหญิงที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพุทธศาสนาอยู่หลายเรื่อง ตัวเอกฝ่ายชาย แม้ในเรื่องจะมีสถานะเป็นชายทุกซีกยาก แต่จะใช้คำเรียกที่แสดงให้เห็นผู้ฟังทราบว่าเป็นตัวละครนี้คืออดีตพระพุทเจ้า เช่น มหาสัตว์เจ้า พระบรมโพธิสัตว์ ท้าวภูบาล พระหน่อแก้วโพธิญาณ ฯลฯ อยู่เสมอ ส่วนตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือ ธิดาวิเทหะนั้นไม่มีชื่อเรียกเฉพาะ ใช้เพียงการเรียกราชธิดา ตัวละครประกอบเหล่าเสนา อันได้แก่เสนาผู้ใหญ่ เสนาจันทคาม ขุนนางรับใช้ มักใช้คำเรียก “เสนา” ส่วนมาก หากไม่มีการระบุชื่อเฉพาะ จะทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้อ่านและผู้ฟังว่าเป็นเสนาคนใดกันแน่ เนื่องจากในผูกที่ 2-3 มีฉากระหว่างเสนาด้วยกันหลายคน และให้ความสำคัญกับส่วนนี้มากเกินไปโดยไม่จำเป็น ดังตัวอย่าง

นิยายลายงูฉบับใบลาน ผูกที่ 7 พญาวิเทหะได้ยื่นคำธิดาเห็นโพธิสัตว์กลับมายังเมือง ก็ดีใจแต่งคนบอกเสนาให้รับมารับใช้ มีเนื้อความว่า

“ตโต โส ราชา ธิดา วจน์ นรราชยตวา กุมารทิพพบุพโพ อโหลสิ ฯ
ตโต ในกาลเมื่อนั้น โส ราชา อันว่าพญาตนนั้น สุตวา ได้ยินแล้วยัง
ถ้อยคำอันลูกหญิงตนหากกล่าวฉนั้น พญาตนนั้นก็รู้จักยังพระเบ็ดหน้า
แห่งกุมารตนนั้น ในกาลเมื่อก่อนแล คັນว่าพญาได้หันยังโพธิสัตว์เจ้าตั้งอัน
ก็มีใจชมชื่นยินดีมากนั้แล้วก็กล่าวแก่คนทั้งหลายว่า ดูราเพิ่นทั้งหลาย สู
จูงจักเมื่อบอกแก่เสนาผู้ใหญ่ที่อมาปฏิบัติเรารับปล้นนั้นนั้กเทอะว่าอัน”

(ขับนะ ปินเงิน, 2547, น. 61)

ข. คำขับคำวูลายฉบับพับหัว มีการตั้งชื่อให้ตัวละครเอกชายและนางนาคลีกา พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นชายทุกยุคชก ชื่อ “คำเรื่อง” รวมถึงการเปลี่ยนสรรพนามที่ใช้เรียกตัวละครเอกให้มีลักษณะเป็นคุณธรรมตามากขึ้น เช่น “เจ้าชาย, เจ้าบ่าวน้อย, ชายราม, ชายงาม, อ้ายชายผาน” เป็นต้น สรรพนามเรียกตนเองว่า “ซ้อย” สรรพนามอื่นที่ใช้เรียกธิดา เช่น “บัวถลาแก้ว, สายใจแก้วนางเมือง, บัวไขแก้ว, แก้วนางน้อย” เป็นต้น ตัวละครนอกเหื่อนจากนั้นไม่มีการตั้งชื่อเฉพาะ เรียกตามสถานะสังคม ดังตัวอย่าง

คำขับคำวูลายฉบับพับหัว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People’s Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) มีเนื้อความว่า

“ถึงที่ต่อหน้ายังขุนใหญ่เสนา ดาตาอ้ายชายผานก็ไหวขาบ เรียกว่าเจ้าซ้อค้อม
ตนอาจเสนานี้เฮย เหลือเสียใจซ้อยชายผานบไซ่สักหน้อยเสียแล้ว จักว่า
ดอมปอยผีเสียแท้เป็นการอันหุหมานซ้อยยินมาเปณถี่ เสียแห่งแก้วนางน้อย
ให้สังเพทาตา” (p. 30)

ค. คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา มีการตั้งชื่อพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดคำเรื่อง คือ พ่อขันตีและแม่อินแสง และตั้งชื่อธิดาวิเทหะว่า เกียงฟอง ในฉบับหนังสือพกพามีการตั้งชื่อเรียกตัวร้าย คือ ขุนโกวินและนายแสน แต่พ่อเก็บแม่เก็บไม่มีการตั้งชื่อเฉพาะเรียก ตัวละครอื่นนอกเหื่อนจากทั้งหมดที่กล่าวมาเรียกตามสถานะทางสังคม ทั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อนางนาคว่า “มาณิกา” ซึ่งเดิมในฉบับใบลานและฉบับพับหัวมีชื่อว่า มาณวิกาและมาลีกาตามลำดับ ดังตัวอย่าง

คำขับงูลายฉบับหนังสือพกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 72 บรรทัดที่ 5 และ หน้า 100 บรรทัดที่ 20 ปรากฏชื่อนางนาคมาณิกา
ตามลำดับ มีเนื้อความว่า

“ยามนั้นจอมแพงแก้วมาณีกาหล้านาโคตนิเศษ,”

“จุ่งแขนแก้วมณีกาออกมาภายใต้,” (Tao & Tao, 1986, pp. 72, 100)

1.4) ความเชื่อและคำสอน

ก. นิยายลายงูฉบับใบลาน (วัดร้องวัวแดง) ด้วยความเป็นชาตก ความเชื่อที่ปรากฏจะเน้นตามคติไตรภูมิ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตคนและสังคมไทย โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องบาปบุญ การเวียนว่ายตายเกิดใน 3 ภพ โลก สวรรค์ และอบายภูมิ กล่าวถึงการหมตบุญของตัวละครเอกบนสวรรค์ต่างชั้นก่อนลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ ตัวละครเอกชายอยู่ชั้นดุสิต อันเป็นเป็นสวรรค์ที่ประทับพระโพธิสัตว์ ส่วนตัวละครเอกหญิงอยู่สวรรค์ชั้นล่างกว่า คือ ดาวดึงส์ มีการสอดแทรกความต้องการหลุดพ้นจากสังสารวัฏด้วยการเข้าถึงพระนิพพาน ซึ่งเป็นแก่นธรรมพุทธศาสนา (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2556, น. 2) อยู่เป็นระยะตลอดทั้งเรื่อง รวมถึงยกตัวอย่างเมืองลายงูของผู้ตกวิบากกรรม และการกระทำของตัวร้ายที่มีความโลภและตณห์หาครอบงำ การพบเจอกันของตัวละคร และการรอดพ้นจากภัยอันตราย เชื่อว่าเป็นบุญกุศลที่เคยสั่งสมกระทำแต่ปางก่อน มีการขอครุฑ นาค นางธรรณี มาเป็นสักขีแห่งบุญ โดยเชื่อมั่นในของวิเศษว่าผู้มีบุญเท่านั้นจึงจะใช้ได้ จึงมักสั่งสอนให้ผู้อ่านกระทำความดี หมั่นรักษาศีลภาวนาอยู่เสมอจะได้บุญ จะได้เสวยสุข 3 ประการ ชั้นฟ้า เมืองคน และนิพพาน นอกจากนี้ยังมีคำสอนถึงการเลือกคบหรือทำคุณต่อคน ว่าไม่ควรทำคุณกับพวกไม่รู้คุณ เนื่องจากไม่มีประโยชน์แล้วจะนำมาแต่ความฉิบหาย เหมือนดังพระโพธิสัตว์ที่เชื่อในตัวพ่อเก็บ ซึ่งต่อมาหักหลังและฆ่าลูกตาย ดังตัวอย่าง

นิยายลายงูฉบับใบลาน ผูกที่ 7 มีเนื้อความว่า

“โย ปุคฺคโล ปุคฺคละผู้ใดแลได้อยู่กับด้วยคนพาลาบาบไ้ไว้ประยา แม่นว่ากระทำอันดีหื้อเป็นคุณแก่มันก็ดี มันเทียรย้อมกระทำหื้อฉิบหายไปก็อุปมาเป็นดังปุคฺคละผู้ ๑ เอาพร้ามาฟันน้ำหื้อเป็นรอยยาม ๑ ก็หายไ้ ก็

อุปมาเป็นดั่งอันแล ปุคละผู้ใดแลได้กระทำมิตรกับด้วยบัณฑิตนักปราชญ์
เจ้าตนดีมีประยา ก็เที่ยวยอมได้เสวยสุข ๓ ประการมีขึ้นฟ้าแลเมืองคนแล
สุขอันมีนิพพานเป็นที่แล้วบ่อย่าชะแล ส่วนตนกูนี้ก็บ่ควรไปอยู่กับคนพาล
แล มักว่าบ่ควรกูไปอยู่กับด้วยมันแล” (ขัปนะ ปินเงิน, 2547, น. 60)

ข. คำขบคว้งวูลายฉบับพับหัว ยังคงมีความเชื่อเรื่องเวรกรรมวิบากกรรม หากมีบุญจะได้พบช่วยเหลือกัน บุญชาติก่อนช่วยให้รอดพ้นจากภัยในชาตินี้อยู่ แต่ไม่เด่นเท่าความเชื่อพื้นถิ่น เช่น การสวดวิญญูเพื่อเรียกขวัญคืนกลับมาหลังตัวละครประสบเคราะห์หรือพบเจอเหตุการณ์ไม่ดีทุกครั้ง การอธิษฐานขอต่อเทวดา เจ้าป่า ผี พรหม คุ่มครองให้พ้นภัย รวมถึงกล่าวถึงผีบางตนที่ทำให้คนพบเคราะห์ร้าย ให้น้ำดินพระอินทร์และพระพรหมเป็นสักขีพยานในสัจจะตน นอกจากนี้สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาในฉบับพับหัว คือ ความเชื่อในโหราศาสตร์ การทำนายดวงชะตาและความฝัน เพื่อดูอนาคต เชื่อในเรื่องฤกษ์ยามเวลาจะกระทำการสิ่งใด ของวิเศษคู่บ้านคู่เมืองเป็นสิ่งที่พระอินทร์ประทานให้ การเกรงกลัวคำตินินทาในสังคม มองว่าเป็นต้นเหตุของเรื่องเดือดร้อนกลายเป็นคนบาป เชื่อว่าคนชั่วไม่สามารถทำร้ายผู้มีบุญได้สำเร็จ ในส่วนของคำสอน นอกจากความกตัญญูรู้คุณต่อบุพการีของตัวละครเอกแล้ว มักเน้นวิถีปฏิบัติตนให้สำรวม อ่อนน้อมถ่อมตน จะได้รับความกรุณา ระวังเรื่องการพูดจา ให้พูดจาอ่อนหวาน รู้กาลเทศะ ยามใดควรพูดไม่ควรพูดจะนำมาซึ่งภัยได้ การอดทนข่มใจได้จะถือว่าผู้นั้นเป็นคนฉลาด การยกตัวอย่างสูงเพื่อสอนการทำกรรมเวร โลกมากไม่รู้จักพอ สุดท้ายจะทำให้ตัววิनाศ การตั้งมั่นในสัจจะของคำเรื่องว่าจะรับและดูแลธิดามาเป็นชายา ทั้งหมดจึงได้อยู่ด้วยกันในตอนท้าย เทววินาศสอนนางนาคเรื่องข้อปฏิบัติการครองเรือน ดูแลสามี และการอยู่ต่างถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาต่อหากมีผู้สนใจต่อยอดในเรื่องนี้ ดังตัวอย่าง

คำขบคว้งวูลายฉบับพับหัว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People's Government of Xishuangbanna Dai

Autonomous Prefecture, 2006) ยกตัวอย่างความโลภของงูลายมาสอนผู้อ่าน มีเนื้อความว่า

“อันว่าหัวใจของบ่ยอมเขาได้ มันก็จื่อไปลักแก้วลูกท้าวมาอีกเพน 2 มันก็ปองกรรมแลเวรหื้อถึงตัววินาศถึงที่ ใจขาดเถื่อนเสียแล้วบ่หลอ” (p. 106)

คำขั้บคำวูงลายฉบับพับหั่ว ในหนังสือ *The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43* (The People’s Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) เทวีนาคนอนธิตานาคมลีกา การครองเรือนและการวางตัว ซึ่งไม่มีในฉบับอื่น มีเนื้อความว่า

“นางค้อยอยู่สร้างคูท้าวผัวแก้วอุปถากผัวแพงเทาะเนอ แลงงายหื้อผัวแพงกินเสียก่อนเมียรักแก้วค้อยหย่อนกินหอม หลอนว่าการเรือนมีนางอย่าดอมละไวหื้อเป็นส่วนไทยเรือนนั้นเนอ นางแก้วจื่อกระทำเพียรนางอย่าเบียดหิงสาหื้อชาวประมาทเช่นเนอ ซาติบเจ้ามีเชื้ออยู่ไกลนี้เนา ไหนหื้อแซงตนแลคำปากแท่นอนางอย่าอวดอ้างแซบน้อยไป พอยไปไหนหื้อมี 2 เพนคู่จาปากด้านหื้อเพิ่นต่างเรือนยินเป็นคำสัง ก็จูงดีเมื่อหน้าแลซ่านางอย่าถ่าปากซ้าหื้อเพิ่นต่างซังบ่ดีเนอ เพิ่นทั้งหลายด้านคำสังนางอย่าได้ว่าต่าง ลูกอย่างหนึ่งเพิ่นแท้มอม ด้วยกว่าตามกระทำตัวแก้วธามการหื้อซังแท้นเนอ การบ่หล้างกายแก้วอย่าชินเพิ่นเนอ นางอย่าปองเหลือหนึ่งคำผัวขัดต่อใจคบดท้าวผัวแก้วใส่หั่ว ยามเมื่อเอาตัวเข้าในहाกลางเลือนั้นเนา คืดเผื่อกว้างมากแท้มจืดแลเนอ” (pp. 160-162)

ค. คำขั้บงูลายฉบับหนังสือพกพา ความเชื่อแทบจะทั้งหมดในฉบับหนังสือพกพาเหมือนกับฉบับพับหั่ว เนื่องจากอิงเนื้อหาส่วนมากจากฉบับพับหั่ว ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องความเชื่อให้เห็นมากนัก โดยเน้นความเชื่อพื้นถิ่น การทำพิธีสู่ขวัญ การทำนายโหราศาสตร์ ฤกษ์ยามเช่นเดิม แต่มีเพิ่มความเชื่อในพระอินทร์และยักษ์กุมภันท์

ขอความช่วยเหลือให้รอดพ้นจากเคราะห์เข้าไปด้วย และเพิ่มเติมในส่วนคำสอนมักเน้นวิถีปฏิบัติตนอย่างมาก ให้ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ซึ่งปรากฏในบทบาทตัวละครอย่างพ่อสอนลูก สามีสอนภรรยา เจ้าเมืองสอนไพร่ฟ้าและขุนนาง ความกตัญญูต่อบุพการี ไม่ดูแคลนค่าทอนคนที่มีสถานะต่ำกว่า มีการยกตัวอย่างการกระทำตัวร้ายของงูลาย ขุนโกวิน และนายแสน จะนำพามาสู่ความตายและโทษ ส่วนตัวร้ายนั้นได้อภัยโทษจากคำเรื่อง โดยเป็นคำสอนถึงการให้อภัยผู้ทำผิดหรือทำไม่ดีกับตน จะเป็นการสร้างบุญบารมีในภายหน้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา ดังตัวอย่าง

คำขวัญงูลายฉบับหนังสือพุกพา (Yunnan Nationalities Publishing House)
พ.ศ. 2529 หน้า 11 บรรทัดที่ 8-9 กล่าวถึงความเชื่อในพระอินทร์และยักษ์กุมภกันท์ มีเนื้อความว่า

“ขอที่เหนือหัวเจ้าขุนอินทร์ธราช,
ประสาธได้ลงคำริบด่วนแสนพัน,
ทั้งค่ากุมภกันท์เจ้าทั้งหลายในป่า,” (Tao & Tao, 1986, p. 8-9)

และ หน้า 109 บรรทัดที่ 8-10 และ 12-13 คำเรื่องได้เป็นพญาใหม่เมืองวิเทหะ สั่งสอนไพร่ฟ้าในเมือง มีเนื้อความว่า

“ประชาแก้วชาวเมืองชุมไพร,
อย่ามีใจกำเ้ามกโลกตณหา,
อย่าไปพาโลลันเหลือเชิงขนาด,
อย่าประมาทด้วยพ่อแม่เฒ่าแก่ตานาย,
...หื้อมีหัวใจบานเหลือมจ่าไพร่ฟ้า,
อย่าว่าด้วยคำร้ายเชื่องโกรธโกธา,” (Tao & Tao, 1986, p. 109)

วารสารภาษาและวรรณคดีไทย

ตารางสรุปการเปรียบเทียบทั้ง 3 ฉบับ

	นิยายลายงู ฉบับโบราณ	คำขับ(คำว)ขับงูลาย ฉบับพัทลุง	คำขับงูลาย ฉบับหนังสือพิมพ์
1) รูปแบบการ ประพันธ์	คาถาภาษาบาลีสลับ ร้อยแก้ว ใช้อักษรธรรม ล้านนา ภาษาไทยล้านนา	ไม่มีส่วนคาถาภาษา บาลี ร้อยกรอง ประเภท คำขับ ใช้อักษรไทลื้อเก่า ภาษาไทลื้อ	ไม่มีส่วนคาถาภาษา บาลี ร้อยกรอง ประเภท คำขับ ใช้อักษรไทลื้อเก่า ภาษาไทลื้อ
การแบ่ง เนื้อหา	7 ผูก มักมีประมาณ 2 เนื้อเรื่องตัวละคร ใน 1 ผูก	ไม่มีการแบ่งที่ชัดเจน ในการเขียน ไม่มีการ ขึ้นย่อหน้าใหม่ เขียนเรียงต่อกัน เว้น เพียงวรรคตามการ ขับ ต้องสังเกตคำ ของผู้ขับเมื่อเปลี่ยน การเล่าตัวละครเอง	แบ่งย่อหน้า 41 ย่อ หน้า บางส่วนไม่ สอดคล้องกับการ แบ่ง บางย่อหน้าจบ ลงแล้ว ขึ้นย่อหน้า ใหม่ยังเป็นเรื่องของ ตัวละครเดิม
2) เนื้อเรื่อง	รูปแบบชาดกหลัก ๆ 3 ส่วน 1. ปัจจุบันวัตถุ 2. อดีตวัตถุ เริ่มด้วยการ กลับชาติมาเกิด ตัวละครเอก ชาย-หญิง	รูปแบบชาดกหลัก ๆ 3 ส่วน 1. ปัจจุบันวัตถุ 2. อดีตวัตถุ ไม่มีส่วนกลับ ชาติมาเกิดของ ตัวละครเอกหญิง 3. สโมธาน	นำฉบับพัทลุงมา ดัดแปลง แต่ดัดรูปแบบชาดก ที่เคยมีออก ไม่มี ประชุมชาดก และ ไม่มีเนื้อเรื่องของ บุตรของคำเรื่อง

ปีที่ 41 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

	3. สโมสร	เพิ่มเนื้อหาบุตรชาย 2 หญิง 2 ของคำ (บัว) เรื่อง จากชายา 4 คน	
การ ปรับเปลี่ยน เนื้อหา	ต้นฉบับ	1. การสลับบทบาทตัวละครหญิง-ชาย การตายของพ่อแม่ที่ให้กำเนิดแม่ตายก่อนพ่อ คำเรื่องพบพ่อเก็บก่อนและมีบทพูดกับพ่อเก็บมากกว่าแม่เก็บ 2. ใช้คำเรียก งูจง (จงอาง) เดิมฉบับโบราณใช้เรียกคำว่า งูเห่า 3. ตัดตัวละครไม่จำเป็นออกให้มีความสำคัญกับท้าวปัญญา หรือในฉบับโบราณคือท้าวเมืองลายงู 4. เปลี่ยนทิวเป็นธิดาวิเทหะผู้	1. กล่าวถึงตัวละครที่สัมพันธ์กับชื่อเรื่องก่อน คือ งูลาย 2. อายุคำเรื่อง 12 ปี ต่างออกไปแต่ละฉบับ โดย ฉบับโบราณ มีอายุ 7 ปี ฉบับพับหัวมีอายุ 14 ปี 3. สลับบทบาทตัวละครชาย-หญิง ใช้ลำดับการตายแบบฉบับโบราณ เน้นบทบาทแม่เก็บ เพิ่มการออกตามหาลูก 4. เน้นการบอกลักษณะนิสัยและความงามของตัวเอกเหมือนกัน

		ขอร้องไม่ให้ท้าว วิเทหะประหาร พ่อเก็บ 5. เพิ่มเนื้อเรื่องตอน จบก่อนสโมธาน คำเรื่องรับ 2 ธิดา ปัญจา และนาง นาคมาอยู่ด้วย มี บุตรชาย 2 บุตร หญิง 2 และ 4 พี่ น้องแต่งงาน กันเอง 6. ตัดของวิเศษ กระโจมใส่หัว (ปกป้องคุ้ม กันภัย) ออก 7. การเฉลยตัวร้าย พ่อเก็บ (เลี้ยง) ต่อมาเกิดเป็น เทวทัต ยังไม่เฉลย ในปรารถเรื่อง (ต้นเรื่อง) เฉลยใน สโมธาน และเพิ่ม เนื้อหากรรมชาติ ก่อนระหว่างงูลาย	แม้ว่าจะต่าง สถานะกัน 5. ตัดการกล่าวถึง วิเศษประจำเมือง 6 อย่างออก 6. เปลี่ยนแปลงตัว ร้าย จากเดิมฉบับ ไบลานและฉบับ พับหัว คือพ่อเก็บ เปลี่ยนเป็น ขุนโก วิน เสนาของท้าว วิเทหะ และนาย แสน คนใหม่บ้าน ได้รับการอภัย และกลับตัว 7. เปลี่ยนอาวุธที่ใช้ สังหารคำเรื่อง เดิมเป็น “เสียม” มาเป็น “ท่อนไม้ หรือฟืน” แทน 8. เพิ่มบทบาทความ กตัญญู ที่มีต่อ บุพการี เมื่อได้ดีก็ ไม่ละทิ้ง พาไปอยู่ ด้วย
--	--	--	--

		กับท้าวและธิดา เมืองปัญจา	9. ตัดความสัมพันธ์ ตัวละครหญิง อื่น ๆ คือ 2 ธิดา ปัญจา และนาง นาคตอนท้ายออก เหลือเพียงการ ครองคู่กับธิดา วิเทหะเพียง เท่านั้น จึงไม่มี เนื้อเรื่องของ บุตรชาย-หญิงทั้ง 4 จากชายา 4 คน
3) ชื่อตัวละคร	ไม่มีการตั้งชื่อตัว ละคร เรียกตามสถานะ ทางสังคม ตัวเอกใช้คำเรียกที่ สื่อถึงพระพุทเจ้า ยกเว้น นางนาคชื่อ มานวิกา	มีการตั้งชื่อตัวเอก ชาย-คำ (บัว) (บุญ) เรือง และนางนาค- มลีกา นอกนั้นไม่มีการตั้ง ชื่อเฉพาะ	มีการตั้งชื่อคู่ตัว ละครเอกชาย-หญิง คำเรือง-เกียงฟอง พ่อแม่ผู้ให้กำเนิด ขันตี-อินแสง ตัวร้าย ขุนโกวิน- นายแสน นอกนั้นไม่มีการตั้ง ชื่อเฉพาะ

1) ความเชื่อ และคำสอน	● กตัญญูรู้คุณ ต่อ บุพการี ● กระทำความดีจะ ได้บุญ จะได้เกิด ในสวรรค์ชั้นฟ้า ● อย่าได้ทำเวร กรรม จะตกวิบาก กรรมเช่น เมือง ลายงู และตัว ละครต่าง ๆ ● แม้ทำคุณให้ก็ไม่ รู้คุณ ทำไปก็ไม่ได้ ประโยชน์นำมา แต่ความฉิบหาย ไม่ควรอยู่ด้วย ● จงให้ทานรักษา ศีลภาวนาเสมอ จะได้เสวยสุข 3 ประการ ชั้นฟ้า เมืองคน และ นิพพาน ● เทวดาหมดบุญ บนสวรรค์ลงมา เกิดเป็นมนุษย์	● กตัญญูรู้คุณ ต่อ บุพการี ● ระวังเรื่องการ พูดจา ให้พูดจา อ่อนหวาน รู้ กาลเทศะ ยามใด ควรพูดไม่ควร จะ นำมาซึ่งภัยได้ อดทนข่มใจให้ ฉลาด ● สำรวม อ่อนน้อม ถ่อมตน จะได้รับ ความเอ็นดูกรุณา ● การตั้งมั่นในสัจจะ ● ยกตัวอย่างงู ทำ กรรมเวร ไม่รู้จัก พอ ความโลภทำ ให้ตัววินาศ ● ข้อปฏิบัติการ ครองเรือน ดูแล สามี ● ความกตัญญูรู้คุณ ผู้ให้ต้องตอบแทน	● สำรวม อ่อนน้อม ถ่อมตน จะได้รับ ความเอ็นดูกรุณา ● กตัญญูรู้คุณ ต่อ บุพการี ● ระวังเรื่องการ พูดจา ให้พูดจา อ่อนหวาน อย่า พูดเสียงดัง รู้ กาลเทศะ ยามใด ควรพูดไม่ควร จะ นำมาซึ่งภัยได้ สถานะชนชั้น ● รักไพร่เมืองตน อย่าได้ด่าทอ อย่า ดูแคลนคนยากไร้ จงให้ทาน ● ยกตัวอย่างงู ทำ กรรมเวร ไม่รู้จัก พอ ความโลภทำ ให้ตัววินาศ ● ยกตัวอย่างขุน โกวินและนาย แสน อยากเป็น
----------------------------------	--	---	--

	● บุญกุศลที่เคยทำมาจะปกป้องให้พ้นภัยอันตราย ● บุญกุศลกาลก่อนทำให้ได้พบกัน ● อธิษฐานวอนครุฑ นาค นางธณิมาเป็นสักขี ● ของวิเศษคู่กับผู้มีบุญ ทำให้มีอิทธิฤทธิ์ และบันดาลเงินทองทรัพย์สินได้	● เวิร์กกรรมวิบากกรรม ● บุญชาติก่อนช่วยให้รอดพ้นจากภัยในชาตินี้ ● หากมีบุญจะได้พบช่วยเหลือกัน ● ฝึกกำหนดความเคราะห์ร้าย ● ขอเทวดา เจ้าป่าพรหม ช่วยเหลือ ● โหราศาสตร์ การทำนายดวงชะตาเพื่อดูอนาคต ฤกษ์ยาม ● พระอินทร์ประทานของวิเศษคู่บ้านเมือง ● ของวิเศษคู่กับผู้มีบุญ ทำให้มีอิทธิฤทธิ์ ● น้ำดินอินทร์พรหมเป็นสักขี	ใหญ่ ภายหลังจะต้องโทษหนัก ● สั่งสอนชาวเมืองขุนนางการปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมจริยธรรมเที่ยงตรง ใจกว้าง ● โหราศาสตร์ การทำนายดวงชะตาเพื่อดูอนาคต ฤกษ์ยาม ● ขอพระอินทร์กุมภัณฑ์ เจ้าป่าเทวดา ช่วยเหลือให้พ้นเคราะห์ ● ฝึกกำหนดความเคราะห์ร้าย ● บุญชาติก่อนช่วยให้รอดพ้นจากภัยในชาตินี้ ● ของวิเศษคู่กับผู้มีบุญ ทำให้มีอิทธิฤทธิ์
--	---	---	--

		● เกรงกลัวคำตัดสิน นินทา การเป็น เหตุให้คนอื่น เดือดร้อน ● เชิญด้วยการแต่ง ขันดอก ● ทำพิธีสู่ขวัญ เรียก ขวัญหลังพบเรื่อง ร้าย ● คนชั่วไม่สามารถ ทำร้ายผู้มีบุญได้ สำเร็จ	● เกรงกลัวคำตัดสิน นินทา ไม่คู่ควรจะ ขึ้นครองเมือง หรือแต่งงานข้าม สถานะ ● เกรงกลัวคำตัดสิน นินทา การเป็น เหตุให้คนอื่น เดือดร้อน ● ทำพิธีสู่ขวัญ เรียกขวัญหลังพบ เรื่องร้าย ● เชิญด้วยการแต่ง ขันดอก ● ให้อภัยเพื่อเป็น การสร้างบารมี ต่อไปภายหน้า
--	--	---	---

ในส่วนวัตถุประสงค์ที่ 2 คือ จุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่เลือกการคงอยู่และการปรับเปลี่ยนของวรรณกรรมเรื่อง “คำขวัญกลาย” ในรูปแบบที่ต่างออกไป จากการศึกษาพบว่า

ก. นิยายลายงูฉบับใบลาน (ฉบับวัดร่องวัวแดง) วรรณกรรมชาดกนอกนิบาต ปรากฏชื่อผู้จาร 2 คน คือ สามเณรอินทรส เป็นผู้จารผูก 1 และธารยภิกษุ เป็นผู้จารผูก 2 ถึงผูก 7 ได้คัดลอกสืบทอดจาก นิยายลายงูฉบับวัดขันแก้ว เนื่องจากเนื้อหา

ทั้งหมดมีความเดียวกัน ยกเว้นส่วนคำบางคำที่มีการคัดลอกคลาดเคลื่อนเล็กน้อยโดยรวมแล้ว การดำเนินเรื่องค่อนข้างใช้เวลาในส่วนของตัวละครประกอบมากเกินไป อาจทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย ส่วนมากเป็นการบรรยายพรรณนาวิถีปฏิบัติการพบปะของชนชั้นสูง การเตรียมสิ่งของเพื่อเป็นการเคารพแก่แขกผู้มาเยือน การจัดไพร่พลเสนา 4 หมู่ ดังตัวอย่าง

นิยายลายงฉบับโบราณ ผู้ที่ 2 กล่าวถึงขบวนโยธา 4 จำพวกพร้อมการบรรยายเครื่องแต่งกายการเดินทาง มีเนื้อความว่า

“หมู่เสนาโยธา ๔ จำพวก คือว่าเสนาข้าง หื้อเขาแต่งห้างคาดพวงคำดีแล้ว เสนาม้าก็หื้อเขาห้างม้าอาชาไนยตัวใหญ่ไปแวดล้อมขุนนาง แหนแห่อ้อมไปมา เสนารถก็จูงหื้อเขาห้างยังรถเล่มประเสริฐแล้วดาเมื่อกลับตามเราลั่นรับทေး ประการ ๑ เสนาไพร่ดินทั้งหลาย จูงหื้อเขานุ่งขระะขร่ายทั้งหลายแล้วสะพายผาลากับดาบเหลื่อมมะมาบปุนกลั้ว ก็จูงหื้อเขามาตามเสนาพระจอมธัญเจ้าฟ้าแล้ว จูงหื้อเขากระทำสาตรศิลป์หื้อพร้อมชู่เยื้องแล้ว ไปกับด้วยท้าวขุนธรรมผู้ใหญ่ หื้อเขาไปตามอาญาเราทေး ประการ ๑ คนข้างตบมือตางแสง คนฟุ้งข้างตีตีมือยามตางตีน คนฟุ้งข้างฟ้อนเต้นเล่นแอ่วไปมาก็จูงหื้อเขาไปตามเสนาพระเจ้าฟ้าตนใหญ่เสวยเมืองนั้นทေးว่าอันฯ” (ชัปนะ ปันเงิน, 2547, น. 18)

ในฉบับนี้จะไม่นับวิถีปฏิบัติของชาวบ้านให้เห็นแม้แต่ฉากของตัวละครเอกที่เกิดขึ้นในครอบครัวทุกซีก ระยะเวลาเรื่องดำเนินมาถึงผู้ที่ 4 ตัวละครเอกคือพระโพธิสัตว์เพิ่งได้เข้าเฝ้าท้าววิเทหะ เพื่อขออาวุธและกำลังพลไปช่วยราชิดา เนื้อเรื่องในผูกท้าย ๆ ถูกรวบให้ดำเนินอย่างรวดเร็ว โดยผู้ที่ 7 เล่าถึงการครองเมืองนาคของตัวละครเอก ต่อมาขอเดินทางกลับบ้านและถูกพ่อเลี้ยงฆ่า ตัวละครเอกฟื้นคืนชีพด้วยของวิเศษติดตัวที่ได้จากเมืองนาค แล้วมุ่งหน้าไปเมืองวิเทหะได้ครองคู่กับธิดาและครองเมือง จึงปิด

ท้ายเรื่องด้วยด้วยสโมธาน ความเชื่อและคำสอนของผู้แต่งจะมุ่งเน้นไปในทางพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นชาตกนอกนิบาต จึงปรากฏความเชื่อเรื่องเวรกรรมและคำสอนให้หมั่นทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล จึงจะได้จะได้เสวยสุข 3 ประการ ชั้นฟ้า เมืองคน และนิพพาน โดยเปรียบเทียบผู้ทำบาปจะต้องมาตกวิบากกรรมเช่นคนในเมืองลายงู

ข. คำขับคำวูลายฉบับพับหัว ไม่ปรากฏการระบุชื่อผู้แต่งไว้ในเอกสาร โดยเนื้อหาไม่มีการแบ่งย่อหน้าหรือบทในเรื่องเป็นส่วน ๆ มีเพียงการเว้นวรรคตามรูปแบบการประพันธ์คำขับ ซึ่งผู้ขับเท่านั้นจะเป็นผู้รู้และกำหนดจุดพักของเรื่องเอง จึงสันนิษฐานว่าเอกสารพับหัวนี้เป็นของส่วนตัวของช่างขับร้อง ซึ่ง “คำขับคำวูลายฉบับพับหัว” ผู้แต่งได้ปรับปรุงเนื้อเรื่องให้มีความกระชับมากขึ้น และเน้นการดำเนินเรื่องโดยตัวละครเอกที่มีความเป็น “มนุษย์ธรรมดา” รู้จักเกรงกลัวต่อสิ่งมีอำนาจมากกว่า เนื่องจากไม่รู้ว่าเป็นผู้มีบุญหรือพระโพธิสัตว์ลงมาเกิด ผู้แต่งได้ใส่ชื่อเฉพาะให้ตัวละครเอกว่า “คำ (บัว) เรื่อง” โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อเก็บมากกว่าแม่เก็บ ซึ่งพ่อเก็บจะกลายเป็นตัวร้ายและฆ่าตัวเอกในเวลาต่อมา แสดงให้เห็นถึงการเชื่อใจคนใกล้ตัวแต่ภายหลังกลับถูกทรยศ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเอกกับตัวละครหญิงอื่น ฉบับพับหัวค่อนข้างให้น้ำหนักหรือช่วงเวลาระหว่างคำเรื่องและนางนามมากกว่าตัวละครหญิงอื่น ๆ ซึ่งควรจะเป็นธิดาวิเทหะ โดยมีความยาวตั้งแต่หน้า 115-120 เป็นกล่าวถึงการปรนนิบัติคำเรื่องในเมืองนาจนถึงการรำลาของคำเรื่องก่อนจากขึ้นไปบนชมพูทวีป ดังตัวอย่าง

คำขับคำวูลายฉบับพับหัว ในหนังสือ The Complete Chinese Pattra Buddhist Scripture No. 43 (The People’s Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture, 2006) กล่าวถึงคำเรื่องให้คำมั่นสัญญา จะส่งสาส์นมาหานางนามเมื่อถึงวิเทหนคร ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับอื่น มีเนื้อความว่า

“พี่จักขอสิ่งน้องคำแน่นจื่อจำเพาะเนอ การอันปนกรรมแลเวรนี้เื้อย หนักหมิ่นดอยหมิ่นภูพันล้าน หลอนว่าเฟิ่นผ่าจ้านฮาน้องปองหือจากกันนี้เื้อย หัวใจ

หื้อเสมอค้นยอยทิพย่นางยารับด้าเปี่ยงซ้าย เข้าสู่สมภารท่านเนอหิงบนาน
เท่าใด พี่จักใส่สารล่องน้ำแผลรอดแก้วคำล้านวัน 1 บ่คาแลขวา” (p. 118)

ตัวงลาย จากเดิมฉบับใบลานคืองเหลือม ผู้แต่งได้เปลี่ยนให้เป็นงจาง ซึ่งพบ
หลักฐานการแพร่กระจายของงชนิดนี้ครอบคลุมตั้งแต่ภาคตะวันตกของอินเดีย จีน ไป
จนถึงฟิลิปปินส์ แต่ปัจจุบันงจางทางตอนใต้ของประเทศจีนแทบจะสูญพันธุ์ไปจาก
พื้นที่แล้ว (Wang & Xie, 2009) ผู้แต่งตัดของวิเศษกระโจมหัว (ขญาหรือมงกุฎ) ที่ปกป้อง
คุ้มภัยจากอันตรายออก เนื่องจากต่อมาคำเรื่องจะต้องถูกพ่อเก็บฆ่าตาย หากมีของวิเศษ
ชิ้นนี้ เนื้อเรื่องจะไม่สมเหตุผล นอกจากนี้ผู้แต่งยังเพิ่มเติมเนื้อเรื่องตอนท้าย ที่คำเรื่อง
ขอธิดาวิเทหะ ให้รับ 2 ธิดาปัญญาและนางนาคมาอยู่ด้วยกันที่เมืองวิเทหะ คำเรื่องจึง
ครองเมืองโดยมีชายา 4 คน และชายาทั้ง 4 ให้กำเนิดบุตรชาย 2 คน และบุตรหญิง 2
คน ต่อมา 4 พี่น้องชายหญิงแต่งงานกันเองและครองเมืองวิเทหะ ทำให้เห็นว่าสังคมชาว
ไทลื้อในสิบสองปันนานั้นยังให้การยอมรับสถานะเพศชายที่มีภรรยาได้หลายคน
(polygamy) รวมถึงการสมสู่ในสายเลือดเดียวกัน (incest) ของชนชั้นสูง ซึ่งฉบับหนังสือ
พกพาต่อมาได้ตัดส่วนนี้ออกไป ความเชื่อและคำสอนยังคงมีคติพุทธแทรกอยู่ในเรื่องของ
เวรกรรม ยกตัวอย่างความโลภของง บุญในชาติก่อน แต่เพิ่มเติมความเชื่อพื้นถิ่นเข้ามา
ด้วย คือ ผี เทวดา เจ้าป่า พระอินทร์ พระพรหม ให้ช่วยปกป้องคุ้มกันภัย ความเชื่อการ
ทำนาย โหราศาสตร์ และปรากฏการทำพิธีสู่ขวัญอยู่บ่อยครั้ง คำสอนผู้แต่งมักเน้นไปทาง
วิถีปฏิบัติตนตามสถานะสังคม การพูดจา การครองเรือนดูแลสามี และความกตัญญู

ค. คำขบงลายฉบับหนังสือพกพา ผู้แต่งชื่อ เท่าขึ้นแซง และเท่าเว็นซ้อ มีชาว
จีนเป็นบรรณาธิการ ผลิตหลังการปฏิวัติวัฒนธรรมสิ้นสุดลง ซึ่งหลัง พ.ศ. 2522 เกิด
ขบวนการรื้อฟื้นสังคม พุทธศาสนา วัฒนธรรม รวมถึงวรรณกรรมพื้นบ้าน มีการตีพิมพ์
วรรณคดีโบราณด้วยอักษรไทลื้อแบบใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นจากมติรัฐบาลกลางสาธารณรัฐ
ประชาชนจีน โดยสถาบันชนกลุ่มน้อยคุนหมิง ตั้งแต่ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) ที่ต้องการ
ปฏิรูปอักษรโดยให้เหตุผลว่า อักษรไทลื้อเดิมนั้นมีความยุ่งยากในการเขียน การพิมพ์และ

การอ่าน (เจริญ มาลาโรจน์, 2529, น. 42) ฉะนั้นจะกล่าวได้ว่าเป็นการฟื้นฟูวรรณกรรมแบบดั้งเดิมจริง ๆ ก็คงจะไม่ได้ เนื่องจาก “คำขบถขลุ่ยฉบับหนังสือพกพา” นี้เป็นฉบับที่ถูกลดทอนบทบาทในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาค่อนข้างมาก เหลือเพียงร່องรอยบางส่วนหรือคำเพียงไม่กี่คำที่จะทำให้ทราบว่า “คำขบถขลุ่ย” นั้นเป็นวรรณกรรมชาดกนอกนิบาต จากคำที่มีเพียงไม่กี่คำในตอนต้น “...ตามคถาออกธรรม...” และตอนท้ายของเรื่อง “...เจ้าโพธิญาณตนประเสริฐบังเกิดเข้าใจรู้อันโปรดสัตว์สงสาร, เป็นการสร้างบารมีต่อไปภายหน้า...” นอกเหนือจากนั้นไม่มีการกล่าวถึงว่าคำเรื่งนั้นเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า รวมถึงตัดส่วนสโมธานออก “คำขบถขลุ่ยฉบับหนังสือพกพา” นำเรื่งเค้าเดิมมาจาก “คำขบถขลุ่ยฉบับพัพพัต” เนื่องจากรูปแบบภาษาและสำนวนโวหารที่ใช้ส่วนมากเหมือนกัน หากแต่ผู้แต่งชื่อ เทาขึ้นแข่ง และเทาเวินซ้อ ได้ปรับแก้ลดการกล่าวความซ้ำลง มีการพยายามใช้คำที่หลากหลายและปรับปรุงภาษาให้สละสลวยมากขึ้น อีกลักษณะเด่นของฉบับหนังสือพกพา คือ ผู้แต่งให้ความสำคัญกับการพรรณนาฉาก สภาพแวดล้อม พืชพันธุ์นานา ของป่า อาหาร และประเพณี ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการและเข้าถึงอรรถรสได้มากกว่าฉบับอื่น ๆ ตัวละครเอกถูกพัฒนาให้มีความเป็นมนุษย์ธรรมดาที่สมจริงมากขึ้น นอกจากนี้ผู้แต่งเปลี่ยนตัวร้ายที่เคยเป็นพ่อเก็บจากฉบับอื่น ๆ ให้กลายเป็นขุนโกวินและนายแสน ซึ่งเป็นบุคคลที่คำเรื่งให้ความเชื่อใจและถูกทรยศภายหลังเช่นกัน โดยมีการเพิ่มเติมจุดจบของตัวร้ายที่มีการสำนึกผิด กลับตัวกลับใจ ขอรับใช้ทดแทนความผิด หลังจากได้ฟังคำสั่งสอนของคำเรื่งแก่คนทุกชนชั้น ความเชื่อยังคงมีคติพุทธแทรกอยู่ในเรื่งของเวรกรรม บุญในชาติก่อน และความเชื่อพื้นถิ่น โหราศาสตร์ พิธีสู่ขวัญ เหมือนฉบับพัพพัต คำสอนเรื่งวิถีปฏิบัติตน มีรายละเอียดที่ชัดเจนมากขึ้น และผู้แต่งค่อนข้างให้น้ำหนักในเรื่งความกตัญญูของตัวเอกในฐานะลูกและผู้รับใช้ท้าววิเทหะ เพิ่มเติมส่วนความรักความลำบากของแม่เก็บที่ออกตามหาศพลูกหลังจากคำเรื่งได้ครองเมืองก็ยังไม่ลืมที่จะรับพ่อเก็บแม่เก็บเข้ามาอยู่กับทน ทั้งนี้ผู้แต่งได้ตัดเนื้อเรื่งความสัมพันธ์กับตัวละครหญิงอื่น ๆ ที่เคยมีในฉบับพัพพัตตอนท้ายออก คือ 2 ธิดาปัญจาและนางนาค เหลือเพียงการครองคู่กับธิดาวิเทหะเพียงเท่านั้น จึงไม่มีเนื้อ

เรื่องของบุตรชาย-หญิงทั้ง 4 จากชายา 4 คน ทำให้เห็นถึงค่านิยมจารีตที่เปลี่ยนไปของสังคมชาวไทลื้อในสิบสองพันนา ที่นิยมการมีผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) และไม่นิยมการสมสู่ในสายเลือดเดียวกัน (incest)

สรุป

จากการเปรียบเทียบวรรณกรรมทั้ง 3 ฉบับ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ “นิยายลายง ฉบับโบราณ” วรรณกรรมชาตคนอกนิบาตแรกเริ่ม ที่เผยแพร่มาสู่ดินแดนสิบสองพันนา กลายเป็น “คำขั้บคำวูลายฉบับพับหั่ว” ถูกตัดส่วนคาถาภาษาบาลีออก และนำส่วนเนื้อเรื่องที่เคยเป็นร้อยแก้วมาแต่งเป็นคำขั้บ ซึ่งเป็นรูปแบบการขับร้องประจำถิ่นของชาวไทลื้อ โดยมีการเพิ่มเติมความเชื่อพื้นถิ่นและคำสอนวิถีปฏิบัติในสังคมชาวไทลื้อแทรกอยู่ในเรื่อง ผู้แต่งได้พัฒนามิติตัวละครโดยเน้นความสมจริงในความเป็นมนุษย์ธรรมดามากขึ้น ด้วยการเริ่มใส่ชื่อเฉพาะของตัวละคร ทำให้สรรพนามเก่าของตัวเอกที่สื่อถึงอดีต พระพุทธเจ้าหายไปกลายเป็นบุคคลธรรมดา เน้นคำสอนที่เน้นการปฏิบัติตน วางตัวพูดจาอ่อนน้อมถ่อมตน ให้ถูกกาลเทศะ จึงจะได้รับการยอมรับจากบุคคลทุกสถานะตั้งแต่ชนชั้นล่างจนถึงชนชั้นสูง ซึ่งแต่เดิมในฉบับโบราณตัวเอกชายแม้จะเกิดเป็นชายหุคตะ แต่ยังรำลึกสถานะตนว่าเป็นโพธิสัตว์ มีความกล้าหาญ มีบุญญาธิการเหลือล้น เอ่ยวาจาขออะไรก็ได้สิ่งนั้น ซึ่งขัดกับสถานะชายทุกข์ยากโดยชาติกำเนิด ฉบับพับหั่วมีการปรับเปลี่ยนตัวละครที่ไม่จำเป็นในฉบับโบราณออก และปรับเปลี่ยนเมืองงูลายที่เคยเป็นตัวอย่างของเมืองผู้ตกวิบากกรรมมาเป็นเมืองปัญญา โดยเสริมความเป็นมาเงื่อนไขท้าวปัญจกบงลายนให้น้ำหนักของตัวละครมากขึ้น เมื่อมีเทคโนโลยีการพิมพ์มาเป็น “คำขั้บงูลายฉบับหนังสือพกพา” เนื้อหาภายในบางส่วนถูกปรับเปลี่ยน ตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการสื่อภาพสะท้อนที่แตกต่างกันออกไปตามกาลเวลา บริบทสังคม และความเชื่อ ทำให้วรรณกรรมเรื่อง “นิยายลายงฉบับโบราณ” “คำขั้บคำวูลายฉบับพับหั่ว” และ “คำขั้บงูลายฉบับหนังสือพกพา” ทั้ง 3 ฉบับที่ผู้วิจัยเปรียบเทียบ เห็นถึงพลวัตในการปรับเปลี่ยน ทั้งวิธีการเล่าเรื่องและตัวละครมีพัฒนาการ โดยเฉพาะปลายทางคือ “คำ

ขบงุลยฉบับหนังสือพกพา” เป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่สะท้อนภาพวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของสังคมชาวไทยเชื้อในสิบสองพันนาในยุคสมัยหลังการปฏิวัติวัฒนธรรมจีน ซึ่งถูกลดทอนจากวรรณกรรมชาดกให้เป็นเพียงวรรณกรรมพื้นบ้านธรรมดา โดยผู้แต่งได้ใช้การพรรณนาฉาก สภาพแวดล้อม พืชพันธุ์นานา ของป่า อาหาร ประเพณี ความเชื่อพื้นถิ่น และภาพประกอบที่อิงตามพื้นที่ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของฉบับหนังสือพกพาที่สามารถเข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของผู้อ่านได้มากกว่าฉบับก่อน ๆ ซึ่งความเชื่อพื้นถิ่นและพิธีสู่ขวัญแก่ผู้ประสบเคราะห์เพื่อเรียกขวัญคืนกลับมาเหล่านี้นี้ไม่ปรากฏในฉบับโบราณ กลับกันฉบับหนังสือพกพาไม่ค่อยกล่าวถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธให้ปรากฏระหว่างเรื่อง ส่วนตัวร้าย ผู้แต่งเปลี่ยนจากพ่อเก็บที่มีจุดจบไม่ดี ให้กลายเป็นขุนโกวินและนายแสน ซึ่งตัวร้ายนี้ในท้ายเรื่องของฉบับหนังสือพกพาจะมีบุคลิกที่ต่างออกไปจากฉบับอื่น คือ มีความสำนึกผิดและกลับตัวกลับใจ (conversion) ทำให้เห็นว่าผู้ที่กระทำผิดสามารถกลับใจและรับใช้สังคมต่อไปได้ เรื่องความสัมพันธ์ของตัวละครเอกชาย คำ (บัว) เรื่อง กับหญิงทั้ง 4 ได้แก่ ธิดาวิเทหะ ธิดาปัญจาทั้งสองคน และนางนาค ถูกแต่งบทสรุปเพิ่มเป็นพิเศษในฉบับพับหัว ตัวละครหญิงทั้ง 4 ได้เป็นชายาของ คำ (บัว) เรื่อง โดยรับ 2 ธิดาปัญจากับนางนาคมาอยู่ด้วยภายหลัง และหญิงทั้ง 4 ให้กำเนิดลูกแต่ละคนออกมารวมทั้งหมดเป็น ชาย 2 คน หญิง 2 คน ซึ่งต่อมา 2 พี่น้องคู่นี้แต่งงานกันเองและครองเมืองสืบไป ส่วนฉบับโบราณและฉบับหนังสือกล่าวถึงบทสรุปความสัมพันธ์เพียงคู่ตัวละครเอกชายและธิดาเมืองวิเทหะที่ถูกผูกคาบไปเพียงเท่านั้น แม้จะพบเจอตัวละครอื่นและมีบทเกี่ยวพาราสีแต่ไม่ได้อยู่ร่วมกันในตอนจบ ซึ่งจารีตค่านิยมการครองคู่ในทั้ง 2 ฉบับอาจเป็นอย่างเดียวกัน คือ นิยมการมีผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) และไม่นิยมการสมสู่ในสายเลือดเดียวกัน (incest) จึงไม่มีบทสรุปเรื่องเพิ่มเติมเหมือนในฉบับพับหัว

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เจริญ มาลาโรจน์. (2529). *วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลือเรื่องลึงกาฬสิบหัว*: (วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร,
กรุงเทพฯ.
- ขับนะ ปิ่นเงิน. (ผู้ปริวรรต). (2547). *นิยายลายงู ฉบับวัดร่องวัวแดง*. เชียงใหม่:
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นคร ปณฺญาวชิโร (ปรัญฤทธิ์), พระ. (2557). *วิถีเทศน์ในล้านนา*. เชียงใหม่: หจก. ซีเอ็ม
มีเดีย โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน สำนักวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิศาธร กองมงคล. (2549). *ขับลือ: กรณีศึกษาในอำเภอเชียงคำและอำเภอดมฺรง*
จังหวัดพะเยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาคณตรีชาติพันธุ์วิทยา
คณะมนุษยศาสตร์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประคอง นิมนานเหมินท์. (2546). *คำขับคว่ำเจ้าเจื่องหาญ มหาภาพยพื้นถิ่นไทลื้อ*.
กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2556). *อิทธิพลไตรภูมิต่อการสร้างสรรค์วรรณคดี. วารสาร*
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5(1), 1-
34.
- อาทิตย์ ชีรวณิชกุล. (2565). *ชาดกกับวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการ
เผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาต่างประเทศ

Helman-Ważny et al., (2021). The stab-stitched binding of Tai manuscripts.

Journal of the Siam Society 109(1), 139-168.

Tao, C. S., & Tao, W. S. (1986). *Kham Khub Ngu Lai*. Xishuangbanna:

Yunnan Nationalities Publishing House.

The People's Government of Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture.

(Ed.). (2006). *The complete Chinese Pattra Buddhist scripture No.*

43. Beijing: Ren min chu ban she.

Wang, S., & Xie, Y. (Eds.). (2009). *China species red list Vol. II - Vertebrates*

Part 2. Beijing: Higher Education Press.